

I. N. D. N. 7. C. 27.
DISPUTATIO JURIDICA INAUGURALIS,
De

OPERIS UXO- RUM,

QVAM

*SACROSANCTA TRIADE FAVENTE,
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,*

DN. PHILIPPO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE BRANDEN-
BURGICO, AC DUCATUS MAGDEBUR-
GICI GUBERNATORE, &c.

*ILLUSTRI JCTORUM ORDINE CONSENTIENTE
PRÆSIDE*

DN. SAMUELE STRYKIO, JCto,
SERENISSIMI AC POTENTISSIMI REGIS BO-
RUSSIÆ CONSILIARIO INTIMO, PROFES-
SORE PRIMARIO, ET FACULTATIS JURIDICÆ ORDI-
NARIO h. t. DECANO SPECTATISSIMO.

*PATRONO SUO ÆTERNUM COLENDO,
IN ALMA FRIDERICIANA*

PRO LICENTIA

*Summos in JURE Honores rite consequendi,
D. Decemb. A. M. DCCV l. horis ante & pomeridianis*

IN AUDITORIO MAJORI

Publicæ eruditorum disquisitioni sistit

JOHANNES JOACHIMUS Förde/
WISMARIENSIS.

HALÆ MAGDEB. LITTERIS CHRIST. HENCKELII, ACAD. TYPOGR.

TRIUNI DEO,
PATRIÆ,
PATRONIS,
ET
AMICIS.

Hanc Disputationem
Inauguralem,

D. D. D.

AUTOR

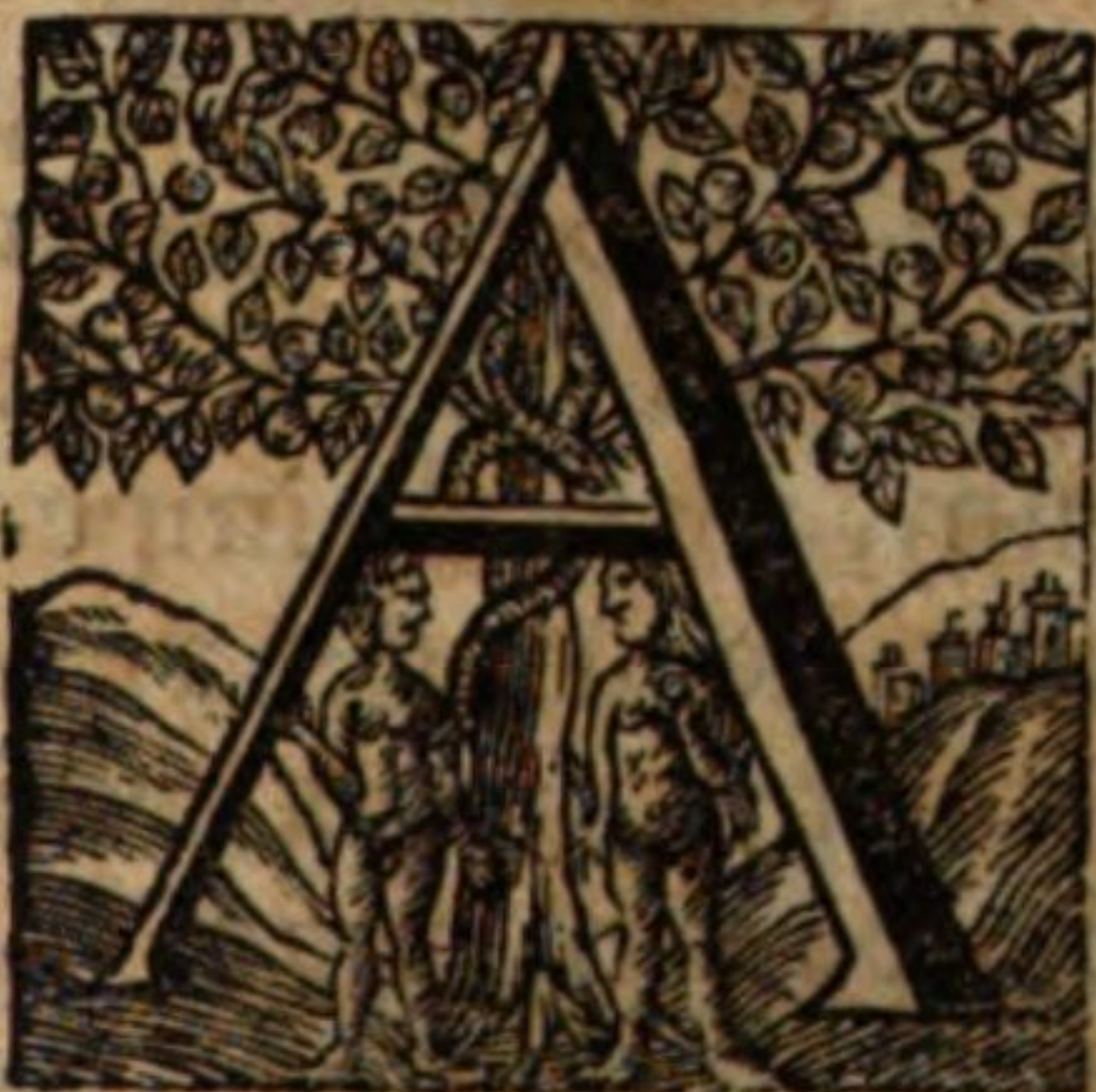

CAP. I.

De

Jure Mariti in personam Uxoris.

§. I.

Antiquissima omnium confessione Societas con-
Societas est maris & foeminæ con- jugalis est
junctio, absque qua, sicuti genus antiquissima
humanum propagari, & multipli- & fundamen-
cari haud potuit, ita quoque recte talis.
fundamentum cæterarum omni-
um Societatum dicitur. Et hæc
societas primis temporibus fuit species nobilissima, ubi
maiores adhuc societates ignorabantur, quæ serius pau-
lulum introductæ sunt. Quamvis vero obligatio hujus
societatis potissimum sobolis procreationem respiciat,
indeque dependens mutuum adjutorium & individuum
vitæ consuetudinem, atque adeo hætenus nulla alia jura
peculiariora eidem tribui posse videantur; apud gentes ta-
men varia insuper jura in hac societate introduci cœpe-
runt, mere arbitraria & positiva, quorum omnium ta-
men fundamentum potissimum dependet ex jure mariti
in uxorem, Quod cum apud omnes gentes varium sit,

ita non mirandum, quod quoque tam varia jura inde oriantur. In præfenti autem agere constitui *de operis Uxorum*, quarum universa ratio, cum ex potestate maritorum in uxores dependeat, hinc de hac quædam prælibanda sunt.

Origo maritalis Juris in Uxores indagatur.

§. II. Equidem apud omnes gentes peræque potestatem maritis in uxores competere animadvertimus, an vero hæc potestas ex jure naturali, an vero aliunde petenda sit, maxime dubitatur. Hobbesius *de Cive* c. 9. §. 5. distingvit inter statum *naturalem* & *civilem*, & vult, in statu naturali marito nullum jus in uxorem competere, sed esse societatem æqualem, in statu autem civili demum jus maritorum in uxores ortum fuisse, *quia*, ait, *in omnibus Civitatibus, scilicet constitutis a Patribus, non a matribus familias, imperium domesticum Viri est.* Et sic secundum hujus philosophi judicium, maritale imperium civitatibus coævum fuisse videtur, neque adeo a ratione aliqua naturali, sed mere a facto humano, & civili potestate arcessi debet. Credit enim, eo ipso, quo Civitates a Viris conditæ sunt, & ita plures in unum cœtum coaluerunt, Viros quoque imperium aliquod in Uxores sibi sumpsisse. Ast imperium domesticum antiquius esse ipsis civitatibus, imo illud etiam absque his posse consistere, prudentioribus jam probatum est, adeoque non dubium, quin etiam ante Respublicas introductas, jus quoddam mariti in Uxores fuerit, quamvis, quod negari non possit, introductis Civitatibus, jura maritorum variis modis aucta, vel alterata sint.

An sit ex jure naturali?

§. III. Quod si merum jus naturale inspicimus, dubitare itidem liceret cum Pufendorffio *de J. N. & G.* L. 6. c. 1. §. 11. an exinde jus aliquod marito adseri possit. Si enim

enim ex Jure naturali hoc deduci deberet, ostendendum foret, ex natura Societatis Conjugalis hoc Imperium fluere. Jam vero natura Societatis conjugalis primario ad obolis procreationem vergit, qui finis etiam obtineri posse videtur citra imperium in Uxorem. Contrahitur enim matrimonium solo consensu, & ex hoc pacto uxor obligatur, ut in negotiis matrimonialibus se ad mariti voluntatem componat, quale pactum non statim imperium arguere videtur, cum etiam summi Imperantes ex pactis sibi invicem obligari possint ad quædam præstanda, ut tamen neuter neutri subjiciatur, adeoque hoc intuitu, jure naturæ solo inspecto, conjugalis Societas æqualis esse videtur. Non ergo aliunde maritus imperium aliquod in Uxorem hoc jure sibi vindicare posse videtur, quam si pacto hoc expresse provisum sit, quale pactum tamen etiam extra civitates concipi potest, secus ac Hobbesius statuit. Quæ porro argumenta a naturali sexus sequioris imbecillitate desumuntur, marito nullum jus tribuere possunt, sed tantum arguunt, maritum esse aptiorem ad imperium quam Uxorem. Sed nec hæc aptitudo prærogativam ubique *quoad jus* Viris conciliat, cum dentur regna, ubi mulieres integris populis præsunt, & consequenter etiam imperium Civile in maritos, siquidem hi Lege fundamentali illius Reip. excluduntur a regia potestate, exercent, qualis tamen ratio imperandi non potest juri naturali adversa dici.

§. IV. Has difficultates alii animadvertentes, ad Jus divinum universale confugiunt, voluntq; hoc ipsum juri naturali novum superaddidisse præceptum, quod uxor Marito subdita esse debeat. Nam expresse Deus Evæ hoc prædixit in poenam lapsus, voluntatem ejus

An sit ex Jure
divino posi-
tivo.

marito debere esse obnoxiam, & maritum dominari debere super eam. Inde nunc ulterius concludunt, hoc jus in Adamo ita esse stabilitum, & ab eo primitus exercitum, à hoc vero in posteros translatum, & introductis postea civitatibus variis modis auctum. Huc quoque respexisse videtur Paulus *1. Timoth. II, 12. seqq.* ubi docet, Uxorem non debere imperare marito (1) quod Adamus ratione creationis sit Eva prior, & sic præstantior, (2) quod Eva sit prius seducta à serpente, & sic lapsa, atque sicuti hac ratione illa primum iniquitatem introduxit, ita æquum videtur, ut illa quoque hanc pœnam lapsus sustineat. Sed alii rursus ad hæc argumenta regerunt (1) Paulum haud loqui de origine imperii maritalis in Uxorem, sed tantum prohibere, ne Uxor marito imperet; sed si imperium aliquod in societate conjugali concipiendum est, omnino convenientius esse, ut maritus Uxori imperet, & huc respicere argumenta Pauliana videntur. (2) Neque Deum proprie in pœnam lapsus lege aliqua, maritale imperium introduxisse, sed potius prædixisse utrique mala, quæ statum lapsus sint necessario consecutura, queis homines carere potuissent, si in statu integritatis permansissent; alioquin enim, si lege universali ita Deus imperium maritali constituisset, imperia fœminarum civilia damnanda forent, cum in illis necessario maritus subesse debeat imperio Uxoris, quod quia civile est, etiam mariti jus & potestatem absorbere videtur. Neque sane defunt exempla hujus imperii muliebris ex historia antiqua. Sic Arrianus *II. histor. Alex. M. C. 7.* ait. *Receptum, solitumque in Asia, jam inde à Semirami, etiam fœminas imperium in Viros exercere*, ut recentiora exempla nunc quidem intacta relinquam. Interim
hoc

hoc non diffiteri possum, multa pericula vel damna sæpe regnis ex tali imperio illata fuisse, id quod multis exemplis probat Arnisæus 2. *Select. Polit.* 2. *Sect.* 4. n. 139.

§. V. In hisce sententiis inter se diversis, omnino aliquid veri inesse videtur, si modo recte inter se componantur. Hoc expeditum est, ex ipsa matrimonii indole per se haud fluere aliquod imperium mariti in Uxorem, sicut quoque exinde haud fluere videtur matrimonii perpetuitas. Cum vero non tantum in matrimonio attendendum sit, quid liceat ex regulis stricti Iuris, sed etiam quid honestum, & humano generi conducibile sit. *L. 42. ff. de Rit. Nupt.* hinc ulterius progrediendum, & quod non ex solis regulis iusti deduci potest, aliunde petendum. Vivimus in statu lapsus, ubi homines inter se inclinant ad pessima, & imprimis diversas inter se gerunt voluntates, adeo ut nunc quidem vera sit sententia, communionem esse matrem litium & discordiarum, scilicet inter mere æquales. Cum itaque matrimonium debeat esse ex regulis honestatis, non vagus aliquis concubitus, sed potius ordinata quædam conjunctio, inter Conjuges quoque deberet esse amica quædam omnium iurium communio, & rerum domesticarum societas; ast cum etiam ipsi Conjuges sæpius in diversa propendeant, neque tamen hæc societas facile dirimenda; non aliter fieri potuit, quam ut uni ex conjugibus imperium aliquod, & prærogativa conferretur, quo in perplexis causis, & voluntatibus discordantibus alterius sententia prævalere possit. Atque adeo conditio status præsentis constituit, ut conjugia quodammodo sint societates inæquales. Et cum jam *ex necessitate status corrupti* alicui, prærogativa sit, concedenda, sane multò convenientiùs, & honestius

Nostra sententia sub-
jicitur ?

stius est, ut Vir, tanquam caput familiae Uxori imperet, quam Uxor viro. Et huc quoque respexit Apostolus 1. Tim. II, 12. seqq. ubi prohibet, ne uxor imperet Viro. Posito itaque quod aliquod imperium in hoc statu inter conjuges necessarium fuerit, omnino illud sexui præstantiori concedi debuit. Huc respexit ipse Deus, post lapsum, Evæ prædicens mala necessario futura, inter quæ quoque erat subjectione. Itaque subjectione hæc non est ex Lege universali, ut non possit, statu Reipublicæ aliud id exigente, ordo rerum mutari, uti in Reginis animadvertimus.

Fœminæ ad
subjectionem
magis aptæ.

§. VI. Fœminas autem ad subjectionem magis esse aptas, vel natura earum infirma, & imbecillis ostendit, quæ magis debet regi, quam regere. Certe jura nostra passim ad naturam fœminarum respiciunt, eisque adscribunt sexus imbecillitatem L. 2. §. 2. ad SCt. Vellej. propter quam facile labi possunt L. imperialis 23. pr. C. de nupt. Ulterius illis adtribuunt sexus fragilitatem. L. 20. C. de don: ant. nupt. L. 3. C. de præscript. 30. vel 40. ann. L. 12. C. qui pot. in pign. Sexus infirmitatem in L. 9. pr. de jur. & fact. ignorantia. L. 9. ff. de Cur. furios. L. 18. ff. de jure fise: L. 1. §. 10. ff. ad SCt. Turpilianum L. 1. C. quando mut. off. Jud. L. 5. C. ad L. Jul. Maj. & quod propter hanc fragilitatem judicii deceptionibus facile sint obnoxia Nov. 61. c. 1. §. 2. Nov. 97. c. 3. in fin. Ob has rationes, ex ipsa natura communi fœminarum deductas, multa singularia fœminis attributa sunt jura & beneficia, quæ collegit Carpz. aliquot Diss. de jure fœminarum singulari. Qualia jura haud communia sunt, ob diversam eorum naturam. Et sic quoque eadem hæc fœminarum natura ab eisdem postulat, ut potius pareant, quam imperent, posito, quod alter ex Conjugibus imperium

perium habere debeat. Conf. Tiraquell. ad LL. con-
nub. gl. 1. p. 1. n. 50. seqq. & n. 24. seqq. Cum itaque hæc
subjectio uxorum in naturali ratione fundetur, apud
scriptores sæpe juris naturalis imperium maritale vo-
catur. Sic Hieronymus in L. 15. C. 23. Qu. 5. ita judicat.
*Cum caput mulieris Vir sit, caput autem Viri Christus, quæ-
cunque Uxor non subjicitur Viro suo b. e. capiti suo, ejusdem
criminis rea est, cujus est Vir, si non subjiciatur Christo capiti
suo. Verbum autem Domini blasphematur, vel dum con-
temnitur Dei prima sententia, & pro nihilo ducitur, &
cum Christi infamatur Evangelium, dum contra Legem, fi-
demque naturæ ea, quæ Christiana est, & ex Dei Lege subje-
cta Viro, imperare desiderat, cum etiam Gentiles fœmina Vi-
ris suis serviant communi Lege naturæ. Idem repetitur in
C. 12. Caus. 33. Qu. 5. Est ordo naturalis in hominibus, ut ser-
viant fœmina Viris, filii parentibus, quia nulla justitia est,
ut major serviat minori.*

§. VII. Illud obiter addo, minus probari posse sen-
tentiam Augustini, quando subjectionem uxoris inde
deducere voluit, quod mulier non sit ad imaginem Dei
creata. Ita enim in C. 13. C. 33. Qu. 5. inquit: *Hæc imago
Dei est in homine, ut unus factus sit quasi Dominus, ex quo
ceteri orirentur, habens imperium Dei quasi Vicarius ejus,
quia omnis Rex habet Dei imaginem, ideoque mulier non est
facta ad imaginem Dei. Sic enim dicit: & fecit Deus homi-
nem: ad imaginem Dei fecit illum. Hinc est unde Apostolus:
Vir quidem ait: non debet velare caput suum, quia imago &
gloria Dei est, mulier autem ideo velet, quia non est gloria
aut imago Dei. Primo enim omnino falsum est, quod
uxor non sit creata ad imaginem Dei, quæ non in præ-
stantia sexus; sed in sanctitate interna animi consistit.*

An ideo mu-
lier sit subje-
cta Viro
quod non sit
ad imaginem
Dei creata?

B

Deinde

Deinde Paulus *1. Corintb. XI, 7.* ad quem locum provocat Augustinus, non negat, Uxorem esse ad imaginem Dei creatam, sed tantum ibi dicitur, quod Uxor sit gloria Viri. Unius autem positio, non statim est alterius exclusio: Gemina illis quidem Ambrosius in *C. 19. C. 33. Qu. 5.* affert, sed eodem quoque errore ducitur. Nec deterreat nos tantorum Patrum autoritas, nam amicus quidem Augustinus, amicus Ambrosius, magis tamen amica veritas: Neque ipse Augustinus voluit, ut sententiæ ejus absque judicio acciperentur, cum ipse in *C. 4. D. 9.* fateatur, multa esse in opusculis suis, quæ possint justo judicio & nulla temeritate damnari.

Quid sit jus
maritale in
uxorem?

§. VIII. Quamvis itaque jus mariti in Uxorem omni jure fundatum, & naturali rationi maxime conveniens, humanoque generi conducibile sit, apud omnes quoque peræque gentes receptum, & observatum. Multa tamen singulæ Civitates huic juri superaddiderunt, multa quoque determinarunt, quæ ex sola ratione naturali non constabant. Hæc enim tantum subjicit Uxorem Viro, sed indefinite; Jus Civile autem potestatem illam definit, & determinat, circumscribitque, quousque se extendere debeat. Cum itaque jus maritale, secundum jura Civilia communia a nobis considerandum sit, hinc quoque secundum illa describitur, quod sit *jus legitimum Viro competens, in personam, & bona Uxoris, ad communem tum societatis conjugalis, tum rei domesticæ utilitatem.* Dicitur *jus legitimum*, ut ostendam, potestatem Viri circumscribendam esse Legibus & jure, nec ulteriorem ei competere, quam quousque leges hoc permittunt. Jus autem hoc secundum Leges non est absolutum, sed restrictum, & moderatum, ut uxor nihilominus adhuc
sui

sui juris maneat, licet sit sub potestate mariti: neque enim tale jus marito adscribi potest, quale competit Patri in liberos, Dominis in servos, qui propterea *alieni juris* esse dicuntur. Manent itaque uxori omnia jura salva, quæ hominibus sui juris competunt.

§. IX. Competit hoc jus *Viro* ut dicitur in definitione, quo ipso præsupponitur legitimum, & justum matrimonium, ex quo hæc potestas dependet: ex injustis enim nuptiis, nec Vir nec Uxor, nec matrimonium intelligitur §. 12. *f. de nupt.* & sic nec maritalis potestas. Vir enim non est, uti nec pater, nisi quem justæ nuptiæ demonstrant. Cæterum matrimonium *injustum* cum *putativo* nullo modo esse confundendum, constat. Injustum enim dicitur, quod scienter contra Leges est contractum, & sic effectus legitimos non producit, quia est nullum. *L. 5. C. de LL.* quale etiam hodie datur, si debita requisita Constitutionum Provincialium haud fuerint adhibita. Neque enim hodie ex omni defectu civili matrimonium nullum est, aut suis effectibus caret, veluti, si dissentientibus parentibus liberi nuptias contraxerint, quamvis statuta locorum nonnullorum expresse contrarium, & satis optime constituerint, uti *Constitutio Marchica de Anno 1694.* Ita in Ducatu Gvelfherbytano alibique illud ipsum quoque introductum, & tale matrimonium pro injusto & irrito declaratum fuit, ex quo nullus effectus, & sic nec maritalis potestas oritur. Conf. Dn. Præs. *de Diff. Sponsal. Sect. 1. §. 42. & 65.* Aliud dicendum de putativo matrimonio, quod conjuges inter se quidem nulliter, sed bona fide tamen contraxerunt, ob defectum aliquem occultum, quem juste ignorarunt, veluti, si per errorem prius

Nascitur hæc potestas ex Nuptis legitimis.

matrimonium diremptum, posterius matrimonium dicitur putativum. *C. 6. §. f. X. de frigid. §. malef.* si Uxor juste existimet, maritum priorem esse mortuum, & alii nubat. *C. per bellicam 1. C. 34. Qu. 1.* si in gradu prohibito conjuges ignorantes coëant *L. qui contra 4. C. de incest. nupt.* Licet vero hoc matrimonium putativum itidem nullum sit, in se scilicet, adeo, ut postea, vitio comperto, rescindi debeat, tamen propter concurrentem bonam fidem, eosdem effectus habet, quos verum matrimonium, quemadmodum in aliis quoque casibus jus putativum eosdem producit effectus, quos jus verum, vid. *Dn. Præs. Diff. de Jure putativo.* Sic itaque liberi interim nati pro justis & legitimis habentur. *Covarruvias, de sponsal. P. 2. C. 8. §. 1. n. 1.* *Dn. Hertius de matrimon. putativo §. 22.* & sic quoque succedunt patri suo. *Dn. Præs. de Success. ab Intest. Diff. 2. §. 57.* Dos quoque omnia privilegia habet. *L. 22. in f. ff. solut. matr. L. 5. C. eod.* *Ferdinand. Arias de Mesa L. 3. Resolut. C. 21.* Quod si itaque omnes effectus legitimi matrimonii maritus putativus habet, habebit quoque maritalem potestatem, & omnia inde dependentia Jura. Quod si ab una tantum parte bona fides adsit, nihilominus putativum matrimonium erit, ut sic maritus in justo errore constitutus, jus maritale in Uxorem, vitii haud ignaram, recte exercere possit. *C. 14. X. qui liber. sunt legit. secus forsan dicendum, si maritus esset in dolo, & vitium sciret.* Quod si matrimonium ad *Morganaticam* contractum sit, sicuti uxor est legitima, licet minus solennis, & præterea hæc conjunctio legibus fundata & approbata est *2. Feud. 29.* ita quoque sine dubio marito in uxorem jus suum illibatum erit: marito enim in hoc matrimonio nihil decedit, sed Uxori, vid.

vid. B. Linckius *de matrim. Lege Salica contract. C. 3. n. 29. seqq.* Illud parum refert, an matrimonium diu constiterit, an vero momentaneum fuerit, nam etiam hoc ipsum suos effectus habet. Tiraquell. *ad L. si unquam verb. donatione largitus n. 221. C. de revocand. donat.* quamvis jus maritale hic parum sese exercere possit.

§. X. Quemadmodum autem jura inter conjuges pactis dotalibus determinari, mutari, & tolli suo modo possunt; ita nunc quæstio examinanda, an & quatenus pactis dotalibus mariti jus in Uxorem, restringi, mutari, vel tolli possit? Ubi distinguendum esse judico inter jus quod marito in *bona uxoris*, & quod in *personam* ejus competit. Illud esse renunciabile, existimo; veluti, si maritus promittat, quod acquæstum prætere nolit &c. Huc etiam referri posset pactum, quod maritus curator Uxoris esse nolit, uti alias ex statuto veluti Hamburgico, est, cum hæc curatela videatur marito deman- data unice in favorem ejus. Sande *L. 2. tit. 4. Def. 3.* cui renunciare potest. Conf. Dn. Joh. Sam. Stryck *de Iure Sing. fœmin. Hamburg. c. 1. §. 7.* Huber. *ad Tit. de pact. do- tal. §. 4.* Verum jus quod marito in *personam Uxoris* com- petit, seu *imperium maritale*, à se abdicare nequit, quia tale pactum contra bonos mores, & sic nullum irritum- que foret *L. 5. pr. ff. de pact. dotal.* adeo, ut si vel jurato in pactis dotalibus promississet, quod Uxor imperium exer- cere deberet, maritus tamen, tanquam ex pacto turpi, inde haud obstrictus sit. Strauch. *de Iure Mariti in Uxor. Sect. 3. §. 7.* Müller. *Diff. de frigusculo. c. 3. §. 6.* Aliud dicen- dum, de tali pacto, per quod tantum restringitur marita- lis potestas, ne nimis acerbe à marito exerceatur, nam

An pactis do-
talibus mari-
talis potestas
possit tolli?

hoc pactum bonis moribus haud adversatur. Huber. *cit. loc.*

Potestas maritalis in personam Uxoris quoad jus vitæ & necis.

§. XI. Competit hæc potestas marito (1) in personam Uxoris, vi cujus Uxor marito subjecta est: Potestas hæc apud Gentes varia fuit, nunc durior, nunc laxior. Apud nonnullas adeo rigide exercita est, ut maritis etiam jus vitæ & necis in uxores competierit. Sic de antiquis Gallis Cæsar *de bello Gallico* L. 6. c. 19. n. 3. ita: *Viri in Uxores, sicuti in liberos, vitæ necisque habent potestatem, & cum Paterfamilias illustriori loco natus decesfit, ejus propinqui conveniunt, & de morte, si res in suspicionem venit, de uxoribus, in servilem modum questionem habent (nam in servos tantum per torturam inquirebatur) & si compertum est, igne, atque omnibus tormentis excruciatas interficiunt.* Similem fere potestatem Romulus maritis olim sub Regia Republica dederat, quam Dionysius Halicarnass. L. 2. *antiquit. Rom.* ita describit. *Si qua in re (Uxor) deliquisset, ipsum, qui injurias passus erat (maritum) judicem habebat, qui pœnæ magnitudinis erat arbiter. De his vero cognoscebant ipsi cognati cum Viro, ubi violata fuisset pudicitia & (quod omnium peccatorum levissimum Græcis videretur) si quam mulierem vinum bibisse constituisset. Romulus enim hoc utrumque, ut muliebrium peccatorum gravissimum puniri jusset, quia stuprum dementiæ, ebrietatem vero stupri originem esse judicavit. Et diu duravit hoc utrumque apud Romanos, ita ut inexorabilis ira esset. Atque huc videtur respexisse Sueton. in Tiberio C. 35. ubi ait: quod autor fuerit, matronas prostratæ pudicitie quibus accusator publicus deesset, ut propinqui maritorum more, de communi sententia coercerent.* Reliquiæ hujus Juris rigidi adhuc supersunt in nostris Digestis, ubi marito conceditur, ut possit adulterum/deprehensum impune occidere, modo

do in sua domo eum deprehenderit. *L. 24. pr. ad L. Jul. de Adult.* & adulter fuerit vilioris conditionis *d. L.* ut tamen uxorem amplius interficere ei non licuerit, quamvis, si interfecerit, ab ordinaria poena liberatus sit. *L. 22. §. f. L. 24. §. 1. L. 38. §. 8. f. eod.* Olim autem etiam maritis jus interficiendi Uxores in adulterio deprehensas, competiisse, ostendit A. Gellius in *Noct. Attic. L. 10. c. 23. in f.* De antiquis Germanis Tacitus de morib. Germ. hæc refert. *Paucissima in tam numerosa gente adulteria, quarum poena præsens & maritis permissa. Accisis crinibus nudatam, coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verberatam agit: publicata enim pudicitia nulla venia.* Exercuerunt ergo etiam prisca Germani quandam in uxores jurisdictionem, quam eidem mores prisca permittebant, Et cum Longobardi genuina gens Germanorum fuerit, inde sine dubio fluxit, quod hi quoque jus vitæ & necis, in uxores exercuerint, uti constat ex *LL. Longobard. L. 1. L. pen. & ult. Tit. qual. mult. lib. permiss.* Aliarum gentium mores nunc prætereo.

§. XII. Coeterum, quanquam ab initio satis rigida in uxores fuerit constituta potestas maritalis jure Romano, multum tamen ab ea remissum est, siquidem in Pandectis nostris rarissima vestigia, de jure vitæ ac necis adhuc residua sunt. Immo tanta ne quidem mariti potestas fuit, ut tolleret patriam potestatem; nam apud Romanos filia per nuptias non liberabatur a patria potestate *L. 2. §. 1. in fin. ff. sol. matr. L. 29. pr. ff. eod. L. 20. ff. ad L. Jul. de Adult. L. 18. pr. C. de nupt. L. 5. ff. de collat. dot.* Triaquell. *ad LL. connub. gl. 1. P. 1. n. 1.* Non tamen Pater amplius ita libere suam potestatem in filiam exercere poterat, uti antea, ne bene concordantia ma-

An maritalis potestas sit fortior patria?

matrimonia dissolverentur. *L. 1. §. t. L. 2. ff. de lib. exhib.* Verum apud alios populos id secus se habuisse constat. Cognoscitur id ipsum ex illo *Euripidis in Danaë apud Stobæum serm. 21.*

Mulier enim egressa paternum domum

Non amplius parentum est, sed mariti.

Similiter apud Hæbræos filiæ translatae videntur ex potestate patria; quod Augustinus apud Gratianum in *C. 16. C. 33. Qu. 5.* exinde colligit, quia, si adhuc innuptæ essent, jam pater vota persolvere poterat, si antequam persolverit, nupserit, & viro ejus hoc cognitum non placuerit, vota persolvere non debuit, idque ex Legis Mosaicæ provisione. Idem de moribus Gallicis probat Tiraquell. *cit. L. 1. 4.* Quod si Germanorum mores intuemur, fere conclamatum est, filiam per nuptias liberari a patria potestate, & ita transire in maritalem. Judicat hoc ipsum Speculum Saxonicum *L. 1. Art. 45.* ubi dicitur: *Und obwohl ein Mann seinem Weibe nicht eben bürdig / ist er doch ihr Vormund / und sie ist seine Genossin / und tritt sie in sein Recht / wenn sie in sein Bett tritt.* Idem ex aliis textibus tam Saxonici, quam Svevici Juris quoque colligi potest, quos nunc quidem non tango. Et hæc praxis adhuc per universam Germaniam hodie obtinet ut Doctores unanimiter fatentur, qui videndi sunt apud Berlich: *P. 2. Concl. 11. c. 42. conf. Carpz. P. 2. Const. 10. Def. 2. Br. ad L. 7. C. de patr. pot. Mev. ad jus Lubec. L. 1. tit. 3. n. 25. Gudelin. de jure noviss. L. 1. C. 13. in fin. Dn. Præses in Uf. Mod. tit. de Adopt. §. 23.* atque ita semel liberata, sui juris manet, licet vel maxime per mortem mariti, matrimonium dissolutum fuerit. *Carpz. cit. l. n. 6. Joh. a Sande Dec. Fris. L. 1. Tit. 7. Defin. 5. Dn. Brunn. ad L. 31. ff. de adopt. n. 4.* Neque hic, ut in filiis attenditur, five cum

cum marito suo separatam œconomiam instituerit, nec ne. Carpz. *cit. l. n. 8. seqq.* Ex quo conspicuum redditur, apud Germanos semper plus valuisse maritalem potestatem, quam patriam; utramque vero haud compatibilem fuisse.

§. XIII. Hodie tamen eodem rigore potestas maritalis in Uxores exerceri amplius minime potest, ac quidem olim apud Germanos, adeo, ut mores Germaniæ, cum Jure Romano noviori quam optime conspicerent. Neque enim, si societatis conjugalis naturam considero, illa ferre non potest tam absolutum imperium maritorum in uxores, uti quidem est dominorum, cum potius consistat in intima unione, summo amore, conglutinata & tenerrima amicitia, quæ tale imperium mariti respuit. Hoc intuitu, in sacris uxor & maritus una caro dicuntur, vel duo in carne una *Genes. II, 24.* imo pars ipsius mariti *Matth. XIX, 4.* Accedit, quod ipse Salvator sub hac unione arctissima adumbrare voluerit unionem Christi cum Ecclesia *Ephes. V.* atque adeo sicut Christus dilexit Ecclesiam, ita Paulus vult, ut mariti diligant uxores suas *Ephes. V, 25.* Porro *1. Petr. III, 3.* jubentur mariti cohabitare uxoribus cum *ratione.* Jam uti antea ex ratione naturali demonstratum, contra rationem videtur esse, si quis herilem potestatem in uxorem vellet exercere, quæ plerumque cum quadam acerbitate conjuncta est, qualem potestatem rursus Apostolus improbavit ad *Coloss. III, 19.* inquiens: *Viri diligite Uxores,* & nolite amari esse erga illas; amaritudo enim cum amore conjugali pugnat.

Quomodo
temperatum
sit hodie jus
mariti in U-
xorem?

§. XIV. Idem etiam gentes, quæ Viris Jus quidem in uxores concesserunt, non tamen uxorem plenæ potestati maritali subjecerunt, existimarunt, dum ean-

Illustratur
hoc porro ex
gentium mo-
ribus.

dem non subditam, sed sociam esse voluerunt. De antiquis Germanis Tacitus *Tr. de moribus Germ.* hoc commemorat, quod uxores admonuerint, in ipsis matrimonii auspiciis, *venire se laborum, periculorumque sociam, idem in pace, idem in bello passuram, ausuramque.* De antiquorum Romanorum uxoribus tempore Romuli, ita loquitur Dionys. Halicarnass. *L. 2. antiqu. Rom. Uxor si pudica fuisset, & marito in omnibus rebus morem gessisset, erat familiae Domina, aequae atque ipse Vir, & in ejus defuncti bona, ut filiae in Patris, heres succedebat &c.* Hoc intuitu in Jure Romano uxor non ancilla, sed socia dicitur. Sic in *L. 4. C. de crim. expil. hered.* vocatur socia divina atque humanae domus, & in *L. 56. ff. de re jud.* dicitur, quod societatem vitae contraxerit cum marito, h. e. individuum vitae consuetudinem §. 1. *f. de patr. potest.* seu consortium omnis vitae, divini, atque humani juris communicationem *L. 1. ff. de Rit. Nupt.* Hoc intuitu, noluerunt Leges Civiles concedere inter Conjuges actionem furti, quod *Societas vitae quodammodo Dominam Uxorem faceret* ut dicitur in *L. 1. ff. rerum amot.* Et quia porro haec societas communicationem cujuscunque fortunae continet, hinc eleganter in *L. 22. §. 7. ff. solut. matr.* exstat: quid tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieris maritum, vel Uxorem Viri participem esse? Quo etiam alludit Lactantius *L. 2. C. 22. Quae servari potest charitas, nisi habitaverint semper ut socii, nisi devota mens & servata invicem fides individuum fecerit charitatem.* Ex quibus omnibus demum concludo, imperium maritale in uxorem non esse herile, sed mite, magis autoritate suadendi, quam absolute imperandi constans, cum etiam praeterea uxor sit socia, & gubernatrix rei domesticæ, marito tamen praevalente.

§. XV. Sicuti ergo marito quoddam imperium competit, ita uxor ad quandam subjectionem, & reverentiam marito exhibendam obligatur. Ex imperio vulgo deducunt jus moderate castigandi uxorem, ceu pluribus ostendit Tiraquell. *de LL. connub. gloss. 1. P. 1. n. 22.* Carpz. *L. 2. Jurispr. Eccles. Def. 212. n. 1. 2.* Mev. *ad jus Lubec. P. 2. Tit. 2. Art. 12. n. 439.* Wurmser *Tit. 47. Obs. 21.* Farin. *Oper. Crim. quest. 143.* modo (1) castigatio talis fiat justa de causa. Farinac. *Pr. Crim. Qu. 143. n. 74. seqq.* nec (2) eadem in sævitiam degeneret, sed moderate fiat. Carpz. *cit. l. Defin. 121. n. 1.* Strauch. *de Jure mariti in uxorem Sect. 3. §. 10.* Dn. Schœpff. *Præceptor quondam meus et a-tem devenerandus in Synops Jur. privat. Tit. de Rit. Nupt. n. 63.* quæ omnia tamen de nudo jure permittente intelligenda esse volo, ut uxor eo nomine nec injuriarum agere, nec ad separationem quoad thorum & mensam provocare possit. Alias si secundum regulas prudentiæ & honestatis judicandum, consultius utique pro marito est, si hæc extrema media, quæ raro auctoritatem marito conciliant, sed potius animorum unionem dissolvunt, omiserit, cum revera ita infelicitatem conjugii, & discordiam magis augeat; amor enim castigatione non firmatur, sed tollitur; sublato autem amore, conjugii potissimum bonum tollitur, neque enim tantum videndum inter conjuges est, quid permissum sit, sed etiam quid honestum & consultum.

n marit us
possit casti-
gare uxo-
rem?

§. XVI. Ex quo nunc facile constat, quid de quorundam Doctorum sententia judicandum, qui hoc jus castigandi uxorem adeo marito tribuunt, ut ne quidem renunciabile illud esse existiment, ob rationem, quod pactum de non castigando uxorem, bonis moribus contrarium sit. Rol. à Valle *Consil. 27. n. 14.* Esbach in Carpz.

An pacto re-
mitti possit
jus castigan-
di.

p. 2. C. 26. Defin. 6. n. 2. infin. Scilicet, cum haftenus ostensum sit, consultius, & honestius esse, ut maritus ab omnibus verberibus abstineat, non potest dici, quod hoc pactum bonis moribus contrarietur. Confundunt praedicti Doctores sine dubio duas separatas quaestiones, quarum prima hæc est; an maritus pactis dotalibus omne imperium à se abdicare possit? quod pactum, tanquam bonis moribus contrarium supra rejectum est; Altera est; an non promittere possit, quod nunquam uxorem castigare velit, licet vel maxime verbera promerita fuerit? quod utique affirmo, quia non statim eo ipso omne imperium à se abdicat. Imo si non turpiter, sed honeste facit abstinendo à verberibus, & eo ipso tacite renunciat juri suo; cur non posset etiam expresse? Nec obstat, quod imperium castigatione potissimum sese exerat; nam hoc est, quod negatur: sunt utique adhuc alia remedia saniora, uxorem immorigeram ad meliorem mentem deducendi; quæ si inutilia, nec verbera aliquid operabuntur. Tiraquell. *ad LL. connub. Gl. 1. §. 9. n. 227.*

An Clericus
severius ca-
stigare possit
uxorem?

§. XVII. Hoc autem merito miror, quod Tiraquell. *cit. l. n. 23.* asserere haud vereatur, Clericum paulo severius uxorem castigare posse. Et quidem hanc suam sententiam stabilire conatur ex *C. placuit 10. c. 23. qu. 2.* ubi Clericis injungitur, ut uxores peccantes custodiant, & castigent in domo sua, & ad jejunia salutaria, non mortifera eas cogant. Verum in hoc textu nulla Clericis indulgetur castigatio, sed illis tantum pœnitentiæ Ecclesiasticæ gradus Uxoribus imponendæ præscribuntur, nec forsan necesse habeant, illas ob excessus commissos publice Ecclesiæ ad pœnitentiam sistere, quod probrosum vel inde videbatur, cum nec ipsi Clerici

rici publicam poenitentiam agant. Maluerunt ergo Canones, uxores Clericorum potius privatim poenitentiam agere debere, ex quo tamen minime inducitur, Clericos severius uxores castigare posse. Imo cum castigatio ipsa, regulis prudentiæ & honestatis adverfetur quanto magis Clerici à severiori abstinere debent castigatione, qui typi gregis sint. Nec obstat, quod tot Doctores ab eo allegati idem sentiant, plerique enim ex illis haud satis instructi fuerunt notitia Ecclesiastica, ut adeo verum sensum Canonum eruere haud potuerint.

§. XVIII. Quod si uxor præter meritum atrocius fuerit castigata, habitaque, non dubium, quin eo nomine contra maritum agere possit. Et cum ita insignem sine dubio patiatur injuriam, quæstio est, an non uxor eo nomine contra maritum possit agere actione injuriarum? Communiter id negant, propterea, quod uxor marito debeat reverentiam & subjectionem, atque adeo actio famosa inter Conjuges tolerari non debeat. Hunc quoque in finem Leges non admiserunt actionem furti inter Conjuges, sed potius rerum amotarum introduxerunt. *L. 1. ff. rer. amot:* vel etiam conditionem ex jure gentium *L. 25. ff. d. t.* ut honor conjugii salvus relinquatur, Tiraquell. *ad LL. connub. alleg. l. n. 24.* Sande Dec. Fris. *L. 5. tit. 8. D. 9. sub fin.* Brunn. *ad L. 2. ff. rer. amotar,* Ex quo etiam inferunt, quod uxor non possit adversus maritum retorquere, cum negata actione injuriarum, negata quoque censi debeat rectorio. Volunt itaque, actionem in factum potius instituendam esse. Tiraquell. *cit. l.* Quemadmodum vero hoc in levioribus injuriis facile admitto, ita gravior exsurgit difficultas, si atrociter castigata absque justa cau-

An uxor possit agere actione injuriarum, si atrocius castigata sit præter meritum?

sa fuerit, ubi puto, contrarium utique asserendum esse, & quidem (1) *ob L. 7. §. 2. & 3. ff. de injur.* ubi Ictus asserit, Liberto adversus Patronum non quidem semper dari injuriarum judicium, sed tunc demum; injuria atrox sit, quam passus est, quod & postea extenditur ad liberos, si amplius non sint in potestate, (2) *ob L. 10. §. 12. ff. de in jus voc.* ubi dicitur, quod interdum Parentes & Patroni ex causa famosa in jus vocari possint, si gravissima injuria filium, vel libertum affecerint, & flagellis forte ceciderint, conf. *Carpz. p. 2. Dec. 248.* qua sententia posita, juri haud contrarium erit, in atrocioribus injuriis actionem injuriarum contra maritum admittere; quin, quod in *Nov. 117. C. 14. & Auth. sed novo jure C. de repud mariti*, uxores flagellis, vel fustibus illicite castigantes, poenam certam, tertiam scilicet ante nuptialis largitatis partem etiam constante matrimonio dare debeant. Imo hodie ob nimiam, & inemendabilem Viri saevitiam in uxorem decernitur à Consistoriis, separatio quoad thorum & mensam. *Nicol. de divort. & repud. P. 2. C. 5. n. 5. Linckius de divort. sect. 5. n. 6.*

An uxor pos-
sit inscio viro
contrahere?

§. XIX. Ex eadem potestate Viri in uxorem flu-
it, quod secundum statuta nonnullorum locorum haud
possit uxor contrahere, absque expresso consensu ma-
riti, adeo ut contractus ab ea gestus sit ipso jure nul-
lus, qualia statuta plenius explicat *Tiraquell. de LL. con-
nub. gl. 4. & seqq.* De jure communi, in receptitiis
bonis omnino liberam retinet potestatem, neque appa-
ret ulla juris nostri ratio, qua impediuntur uxores abs-
que consensu mariti contrahere, atque adeo in illis lo-
cis, ubi jus commune viget, pro validitate ejusmodi
contractuum pronuntiandum erit.

§. XX.

§. XX. Huic potestati in personas uxorum competenti, respondet a parte uxorum reverentia, & sub-
 jectio conveniens, quo intuitu, maritos suos olim *Do-*
minos appellare siveverunt. Domini enim primum ap-
 pellati sunt, quia domui præsunt, imperium in ea ha-
 bent, quibusque tota familia parere tenetur; Barnabas
 Briffon. *de verb. sign. voc. Dominus.* sic in *L. 57. ff. de*
don. inter. Vir & ux. dicitur: *cum petenti mihi a te, Do-*
mine charissime &c. sic in *L. 58. §. 2. de Leg. 2.* Uxor te-
 statrix maritum vocat Dominum suum, sic & Sara A-
 brahamum Dominum suum vocabat. *Genes. XVIII.*
 quod exemplum laudat Petrus *1. Petr. III. 6.* Ad hanc
 ipsam subjectionem provocavit Justinianus in *L. Asfi-*
duis 12. C. qui pot. in pign. hab., ubi eis tribuit privile-
 gium prælationis, & tacitæ hypothecæ ratione dotis,
 & deinde subjicit: *quis enim earum non misereatur pro-*
pter obsequia, quæ maritis præstant, propter partus peri-
culum, & ipsam liberorum procreationem; quibus multa no-
stris Legibus inventa sunt privilegia. Posset ergo dubi-
 tari cum Sichardo ad *cit. L. ult. n. 14.* an uxor imperio-
 sa, quæ simul sterilis est, possit prætereundere hoc dotis
 privilegium? Equidem alias certum est, cessante
 causa cessare effectum, & cum imperator, uxo-
 ribus hoc tribuerit privilegium propter partus dif-
 ficultatem & subjectionem, dicendum videre-
 tur, cessare hoc privilegium, si uxor imperium in
 Virum exerceat, & sterilis sit. Verum recte contra-
 rium asserit Sichardus *cit. L.* cum hujus privilegii cau-
 sæ adductæ non sint adæquatæ, sed potissima ratio ad-
 huc in favore dotis & fragilitate sexus consistat. Ne-
 que statim cessat privilegium, si vel maxime in casu
 quodam particulari cesset, cum sufficiat, quod causa
 non in totum, & universaliter cesset. Lauterb. in Col-
 leg.

Uxores de-
 bent maritis
 convenientem
 subjectionem,

An uxor im-
 periosa omit-
 tat privilegia
 dotis.

leg. ff. tit. de LL. §. 24. Tiraquell. tr. *cessante causa* ubi infinitas hujus regulæ tradit limitationes. Alioquin, si propter imperium in maritos uxores suis essent privandæ privilegiis, paucissimæ illis gauderent, cum pleræque, si non vi, tamen clam & precario, imperium exercere soleant.

An & quatenus
maritum
sequi teneatur.

§. XXI. Fluit ex hac subjectione; quod uxor maritum domicilium mutantem sequi teneatur *L. 13. C. de dignit.*, adeo, ut si vel maxime maritus pactis dotalibus promiserit, se non discessurum a domicilio uxoris, tamen nihilominus mutantem domicilium sequi teneatur. Hillig. *ad Donell. L. 13. C. 21. lit. in.* Gometz *L. 2. Res. 10. n. 22.* Beust. *de matrim. c. 32.* modo justa & inopinata causa supervenerit, propter quam maritus domicilium suum mutare debeat. Quin, quod etiam maritum vagabundum sequi teneatur, si talis fuerit tempore contracti matrimonii, & uxor hoc ipsum non ignoravit. Tiraquell. *ad LL. connub. Gl. 1. P. 1. n. 39.* Beust. *cit. loc.* Hillig. *cit. loc.* Richter *P. 1. Dec. 9. n. 6.* veluti, si scienter nupserit circumforaneo & histrioni. Quod adeo extendunt, ut putent, uxorem quoque sequi teneri maritum relegatum & bannitum, Ægid. Boss. *in Pr. Crim. sub Tit. de bon. public. n. 75.* Hartm. Pistor *Obs. 148. n. 3.* Verum hoc tamen temperandum esse cum Heigio putat Carpz. *Pr. Crim. Qu. 130. n. 46.* ut sc. non adeo severe cum uxoribus agatur, si difficultates rei familiaris, & educandorum liberorum adsint, propter quas commode sequi non possit, præsertim, cum in eo casu fere tantummodo maritum sequi jubeatur, si propter uxoris intercessionem poena adulterii atrocior, in relegationem mutata fuerit.

Generaliter

§. XXII. Ex hac potestate maritali in uxorem
nunc

nunc (II) descendit jus viri in bona uxoris, ejusque operas, in quo præcipuus effectus maritalis potestatis se exercit, simulque innuit, maritorum jus de jure Romano non esse inane, aut in solo imperio consistens, sed præterea effectum acquisitivum secum ducens. Sed de hoc effectu in sequentibus paulo prolixius erit agendum, hoc quidem ordine, ut in proximo Capite de *Jure mariti in acquæstu uxoris* generaliter agam, postea specialibus capitibus de *Operis Uxorum obsequialibus & artificialibus* tractem; ex quibus distinctius explicatis, de potestate maritali circa bona & fortunas uxorum clare constabit.

tractatur de
jure Viri in
bona uxorum.

CAP. II.

De

Jure Mariti in Acquæstu Uxoris.

§. I.

EQuidem alias ex statu personarum earundemque conditione Jura varia deduci possunt, atque adeo, postquam de statu mulierum sub potestate virorum existentium præcedente capite disquisivimus, videndum est, an ex hoc statu possit jus mariti circa bona & acquæstum uxoris colligi. Difficile vero id valde esse autumo, cum potestas hodie fere eadem maritorum in uxores sit, & tamen jura diversimode variant, ita, ut alicubi communio vera, & proprie dicta bonorum adsit, alicubi vero impropria; Sicut enim ipsa potestas maritalis legibus Civilibus varie est determinata, & definita, ita quoque Jus in bona uxoris variis modis a legibus restrictum & informatum est. Et cum potissimum tota dicendorum ratio sese ad statuta &

An ex sola
potestate ma-
riti in uxores,
jus in acquæstum &
bona uxoris
possit deduci?

D

com-

commune jus referat, hinc quoque primum videndum est, quale Jus marito secundum *jus Commune Romanum* in acquæstu uxoris competat, deinceps, quid statutis certorum locorum hic immutatum sit.

An sit Communio bonorum inter Conjuges?

§. II. Capitalis autem & fundamentalis hic ante omnia quæstio est examinanda, an ex societate conjugali per se fluat communio omnium bonorum? Equidem, quemadmodum in *Capite antecedente* jam dictum est, nec per se maritalem potestatem ex societate conjugali fluere, ita quoque ipsa societas conjugii causa inita non necessario involvere videtur communionem omnium bonorum, licet vel maxime eidem conformis sit. Potissimum enim hæc societas initur sobolis procreandæ causa, qui finis potest obtineri absque communione omnium bonorum; ex quo fluit, pactis opus esse, si talem communionem inter se constituere velint. Et licet uxor dicatur quædam thori socia, hoc tamen ad ipsa bona non pertinet, sed tantummodo ad actus matrimonii proprios. Quod si vero iterum id, quod magis huic societati conveniat, & honestum videatur, inspicimus, omnino asserimus, societati huic imprimis convenire communionem omnium bonorum, præsertim cum arctissima inter Conjuges vitæ consuetudo sit, ac perpetuum consortium, & præterea uterque conjugum cooperetur in communem rei domesticæ utilitatem, quæ non rectius, quam per ejusmodi communionem impetratur. Verum cum hujusmodi ratiocinationes aliquid quidem ponderis habeant, non tamen necessitent, legibus opus fuit, quæ hanc rem deciderent.

Quid de Jure Communi dicendum?

§. III. Quod si itaque rem secundum Jus Romanum confidero, non defuerunt, qui veram bonorum communionem inter Conjuges fingerent, inter quos quo-

quoque referendi sunt Nicol. Boërius *ad consult. Bituv. Tit. de consuet. matrim.* §. 2. Joh. Lupus *ad Rubr. de donat. inter virum & uxorem* §. 6. *Segura de lucro constante matrim. acquirit. n. 65. seqq. & n. 244.* Varias autem solent conglomerare rationes, adeo ut quidam prima hujus communionis cunabula a Legibus Romuli petere haud vereantur, persuasi, deinceps continuata serie idem jus in posteros derivatum esse. Equidem Dionys. Halicarnass. *L. 2. Rom. antiquit.* hujus Legis Romuli meminit his verbis: *Lex autem hæc erat: mulierem nuptam, quæ ex sacris Legibus in manum mariti convenisset, cum eo omnium bonorum, & sacrorum participem esse.* Ad quam Legem etiam respexisse videtur Plutarchus *in præcept. Connub. L. 20.* ajens: *Etenim Romanus Legislator lege cavit, ne conjugum alter alteri donaret quicquam, non, ut nullius rei participes fierent, sed ut omnia communia judicarent.* Conf. Balduinus *ad LL. Romuli C. 13.* Hoc fundamento semel posito, putant quoque in Jure Romano clara adhuc hujus legis vestigia superesse. Nam (α) existimant, ob hanc communionem maritum *Dominum*, & uxorem *Dominam* vocatam fuisse, sicuti de marito textus *Cap. antec.* adducti sunt, de uxoribus vero res liquida videtur ex *L. 41. pr. ff. de Leg. 3. L. Filia 19. §. 1. ff. de ann. leg.* ibi dicitur *sanctissima Domina L. 40. §. 1. ff. de aur. arg. mund. legat.* & ipse Dionys. Halicarnass. *cit. loc.* mox subjungit, quod uxor æque esset Domina familiæ, atque ipse vir, id quod intuitu communionis antea firmatæ dixisse videtur, (β) putant, Paulum agnovisse hanc communionem *in L. 1. ff. rerum amotar.* asserendo, *societatem vitæ uxorem quodammodo Dominam facere*, quemadmodum etiam alii Jcti huc inclinare videntur, ut Tryphoninus *in L. 52. ff. de re judic.* qui asserit, actionem rerum amotarum præcedens

cedentis societatis vite causam habuisse, quo sensu quoque Modestinum in L. 1. ff. de Rit. Nupt. nuptias definivisse volunt, quod sint conjunctio maris & femine, & consortium omnis vite, divini & humani juris communicatio, quem textum satis apte videtur illustrasse. Gothofred. in not. lit. n. ex Columella L. 12. ajente: Nihil conspiciebatur in domo dividuum, nihil, quod aut maritus, aut femina proprium esse sui juris diceret, sed ut commune conservabatur ab utroque, ut cum forensibus negotiis matronalis sedulitas industria rationem parem faceret.

Decisio.

§. IV. Sed his non obstantibus, contrarium dicendum esse existimo, nullam scilicet proprie dictam & veram communionem inter Conjuges de Jure Romano adesse, ita ut ipsa rerum proprietas inter Conjuges communicetur. Quamvis enim negari non possit, aliqualem bonorum communionem quoad usum inter Conjuges esse, quam nonnulli honorariam h. e. impropriam dicunt. Struv. Ex 29. tb. 56. inde tamen non statim vera aliqua omnium bonorum societas effingi potest, quod exinde liquidum est, quia (a) bona mariti ejus propria manent, sicuti etiam uxor proprietatem bonorum suorum extra dotem retinet; nam receptitiorum ne quidem administrationem maritus habet, sed uxor illa ipsa sibi reservat Carpz. de bon. uxor. recept. tb. 6. in paraphernalibus autem ex voluntate nuda uxoris maritus administrationem consequitur, prætereaque nihil, adeo, ut ne quidem usumfructum sibi in illis jure communi vindicare possit. L. 8. C. de pact. convent. L. 9. 23. ff. de jur. dot. Et cum paraphernalia plane mariti non fiant, sicuti dotalia. sed in dominio uxoris maneant, potest uxor eorum nomine cum marito agere actione depositi, si deposita, mandati

dati si administratio commissa sit. *L. 9. cit.* imo libere de illis disponere, alienare, oppignorare absque consensu mariti, & executio pro debito uxoris in ea fieri potest, non vero pro debito mariti *Coler de Process. Execut. P. 2. C. 3. n. 262.* quæ omnia naturæ communionis omnium bonorum contraria sunt. (b) Certi quoque juris est, uxorem pro marito & vice versa debita solvere haud teneri. *t. t. C. ne. ux. pro marit. nec marit. pro uxor.* quod tamen fieri deberet, si communio omnium bonorum esset inter Conjuges. (c) Nec aliter communio bonorum omnium inter conjuges inducitur, quam mediante contractu societatis, quod expresse patet ex *L. 16. §. f. ff. de alim. legat. L. cum status 32. §. 24. ff. de donat. inter Vir & ux. L. 17. §. 1. ff. solut. matr.:* qualis contractus haud requiritur inter Conjuges, si ex natura societatis conjugalis per se communio omnium bonorum induceretur, quin potius exinde colligitur, extra casum contractæ societatis non dari communionem omnium bonorum (d) Denique in variis textibus aliis bona utriusque distincte satis separantur, ut nulla communio inter eos concipi possit *L. 17. ff. ad Scetum Vellej. L. 38. ff. de contrab. empt.*

§. V. Hisce fundamentis haud adversantur ea, Respondetur
dubiis. quæ §. 3., adducta sunt. Quin licet vel maxime concedamus, legibus Romuli olim talem constitutam fuisse communionem omnium bonorum inter conjuges, inde tamen Jurisprudencia recentior non amplius æstimanda, quæ post Regifugium plures alias novas & diversas Leges accepit. Præterea hæc communio erat tantum effectus matrimonii per *confarreationem* tanquam singularem ritum contracti, de quo vid. *Brissou. de Rit. Nupt. & Hottomann. de Nupt.* qualis ritus postea ab-

D ; litus

litus est, & nova plane ratio ineundorum matrimoniorum introducta, & cum postea frequentia divortiorum accederet, quæ sane tempore romuli erant incognita, teste Dionys. Halicarnass. *cit. l.* non potuit amplius communio illa bonorum commode subsistere, cum ita matrimonii vinculum factum fuerit lubricum, & facile dissolubile, quod ejusmodi communioni & individuæ vitæ consuetudini repugnat. Cæterum, re licet in effectum apud Romanos mutata, denominationes tamen ex antiquo jure varias superstites mansisse constat, ita ut in communi vita nihilominus uxor adhuc vocata fuerit *Domina*, *socia* omnis fortunæ, prout ex adductis textibus constat, quæ tamen jam longe alio sensu intelligi debent; quin quod in *L. 1. ff. rer. amot.* diserte illi refutentur Jcti, qui communionem bonorum inter Conjuges statuerant: & denique quod definitionem *L. 1. ff. de Rit. Nupt.* concernit, illa adhuc pristini juris reliquias itidem fovere videtur, introducto autem noviori jure longe aliter intelligenda, ut Dd. agnoscunt. Et hæc sententia unanimi Dd. calculo approbata est, vid. Heig. *L. 1. Qu. 29. sequ.* Menoch *L. 3. Pres. 51.* Peckius *de test. conjug. L. 2. C. 1. n. 1.* Andreas Kohl *ad Const. March. de success. Conjug.* Covarruv. *de matrim. P. 2. C. 7. §. 1.* Garfias *de acquæst. Conj. n. 31.* & in *Tr. de expensis l. 13. n. 14.* Mev. *ab Jus Lubec. L. 1. Tit. 5. Def. 1.*

An de Jure
Canonico
talis commu-
nio statui
possit?

§. VI. Non tamen desunt, qui saltem ex Jure Canonico, communionem aliquam bonorum inferre conantur, & consequenter, cum in matrimonialibus Jus Canonicum communiter attendere soleamus, in praxi quoque communionem aliquam statuendam esse volunt. Gl. in *C. societas C. 27. Qu. 2.* Nicol. Everhard *Vol. 2. Consil. 53. & 56.* qui sententiam suam firmare

re allaborant ex *C. 2. X. de Donat. int. V. & U.* ubi ita; *Mandamus quatenus si verum est quod proponitur, & non est aliud, quod obsistat, ipsam ad restitutionem dotis, & decisionem eorumquæ olim communiter habuerunt, ecclesiastica districtione compellas.* Verum ex hoc textu nihil solidi inferri posse existimo, cum si ex mente Pontificis communio omnium bonorum esset inducta per matrimonium, frustra dotis restitutionem, in specie injungeret, inde varie hunc textum explicant. *Mev. quidem cit. l. n. 7.* putat, verba prædicta enunciative tantum loqui de nonnullis communibus, quæ esse possunt utriusque pecunia emptæ, prout alii quoque ab eo allegati hunc textum explicant: sed explicatio hæc nimis divinatoria est, & non satis tuta. Veriorem interpretationem dedisse videtur Gonzalez ad *cit. c. 2 n. 6.* ostendens loqui dictum textum de particulari Provinciæ consuetudine: Scilicet textus loquitur de uxoribus Lexoviensis Diæcesis, quæ est in Gallia, uti inscriptio docet, secundum cujus consuetudinem bona constante matrimonio acquisita dividebantur inter Conjuges, uti probat. *Gonzal alleg. l. & sic Pontifex ex merito in decisione se debuit accommodare ad illius Provinciæ mores & statuta, nullo vero modo Jus commune introducere voluit.* Neque plus præsidii dissentientes hauriunt ex. *C. 10. X. de consuet.* ubi itidem Pontifex examinat quasdam particulares consuetudines, easque improbat, nihil vero de hac quæstione, an communio bonorum omnium inter Conjuges sit, decidit.

§. VII. Cum itaque satis evictum sit, de jure communi non esse communionem bonorum inter Conjuges. Facile quoque apparet, illa ipsa, quæ constante matrimonio acquiruntur, haud esse communia inter

Acquisita
constante
matrimonio
non sunt
communia ?

ter Conjuges, tanquam inter socios, sed alterutri ex Conjugibus esse adjudicanda. Qua in re, ut rite versetur, illa, quæ constante matrimonio acquiruntur, ante omnia distincte sunt ponderanda. Quædam enim acquiruntur titulo lucrativo, quædam vero oneroso. Quæ lucrativo acquiruntur, sunt omnia illa, quæ vel titulo hereditario, vel legati, vel donationis ad uxorem pervenerunt, & in his tantum marito juris competere videtur, quantum uxor marito concedere voluit. Nam primo illa in augmentum dotis marito concedere potest, & eo casu marito dominium aliquod in illa re retribuendum est. *L. 18. §. 1. ff. sol. matr. L. 1. L. 75. ff. de jur. dot. L. 13. §. 2. ff. de fund. dot. L. 23. C. de jur. dot. L. 9. C. de R. V.* potest enim constante matrimonio dos & augeri & minui. *L. 19. L. 20. C. don. propt. nupt. Auth. sed jam C. eod.* Augmentum autem dotis nihil a dote differt, & sic, quod in ea locum habet, in augmento quoque locum habebit *L. inter socerum 26. §. 2. ff. de pact. dot. L. 8. C. de pact. dot.* Menoch. *Consil. 154. n. 4.* Roland. a Valle *Tractatu de lucr. dotis Qu. 200.* Idem quoque dicendum, si non quidem ex voluntate uxoris, sed aliunde res dotalis augeatur constante matrimonio, veluti, si marito nuda proprietas in dotem data sit, & usufructuarius moriatur, hic usufructus proprietati accedit, & sic incrementum dotis fit, non nova dos, quemadmodum si quid alluvione accessisset, ut dicit Jctus in *L. 4. ff. de jur. dot.* Deinde si constante matrimonio acquisita, uxor marito in dotem haud assignat, liberum ei est, velitne ille marito administranda concedere nec ne. Priori casu bona dicuntur paraphernalia; posteriori vero receptitia. In his marito nihil juris competit, sicut nec in illis, quale quid etiam Paduæ obtinere testatur Menoch.

noch. *L. 3. Præf. 9. n. ult.* De jure communi in rebus, quas extra dotem uxor habet, nullam habet maritus communionem, prohibente uxore. *Quamvis enim, inquit Imperatores in L. 8. C. de pact. convent. bonum erat, mulierem, quæ se ipsam marito committit, res etiam ejusdem pati arbitrio gubernari: attamen, quoniam conditores Legum æquitatis convenit esse fautores, nullo modo, muliere prohibente, virum in paraphernaliis se volumus immiscere.* Idem quoque confirmatur in *L. 11. C. eod.* inde constat, marito nihil juris præter nudam administrationem competere, quia eo nomine uxori, vel ejus heredibus ad rationes reddendas tenetur, ut colligi potest ex *L. 95. pr. ff. ad L. Falcid.* & hinc, si fructus ex his bonis perceptos in suam propriam utilitatem vertat, ad eorum restitutionem tenetur. *Mev. ad jus Lub. L. 1. Tit. 5. pr. n. 12. L. 1. §. 1. ff. sol. matr.*

§. VIII. Quamvis autem, uti hætenus dictum, non possit ita lucrari maritus, fructus paraphernalium, ut eos in proprios usus convertat, hoc tamen ei permis-
Quando ma-
ritus lucre-
tur fructus
bonorum pa-
rapherna-
lium?
 sum est, ut in promiscuos suæ personæ, & uxoris, eos convertere possit, sicut quoad usuras Imperator hoc declarat *L. f. C. de pact. convent.* Petr. Barbosa *ad L. 1. §. 1. ff. solut. matr. n. 3.* *Mev. cit. l.* Si jam fructus a viro consumpti sunt, distinguendi casus inter se videntur: Primo; quando illos contra uxoris voluntatem consumpsit, non dubium, quin ad eorum restitutionem teneatur. *Menoch. L. 3. Præf. 9. n. 7.* Deinde, quando illa volente, patiente, & consentiente fructus consumpsit maritus, valde ambigui hærent Doctores, an hoc in casu maritus lucretur fructus, ut eorum nomine plane non teneatur. Equidem *Castrensis Cons. 199. L. 2.* omnino hoc quoque casu fructus maritum non lucrari arbitratur, propter

L. pen. pr. ff. ad L. Falcid. ubi in genere asseritur, maritum de fructibus rationes reddere debere; nec distinguitur, an fructus sint extantes, an consumpti, an naturales, an vero industriales, imo frustra redderetur ratio, si nulla fieri deberet fructuum restitutio. Verum recte animadvertit Menoch. *cit. l. n. 13.* commodum textum intelligi posse de fructibus adhuc extantibus, de quibus hic non est quæstio; nec porro Scævola definit, quid deberet maritus vel non, nec de fructuum restitutione ibi interrogatus fuit, ergo nec hoc definire debuit; quin quoque non determinatur, an voluntate uxoris fructus consumpserit, nec ne, atque adeo ex hoc textu nulla decisio peti potest. Distinguendum itaque cum Menoch. *cit. l. n. 15.* inter fructus naturales, & industriales. Hos ex voluntate uxoris maritus lucratur, siue in communem usum convertit, quo casu res clara est *ex d. l. fin.* siue in proprium, quia sic uxor eos donasse censetur; accedit, quod maritus in compensationem laborum illos percipiat, sicut etiam ex re donata fructus percepti haud restituantur *L. 17. ff. de don. inter. V. & ux.* Cum vero hæc ratio cesset in naturalibus, merito, siquidem magni sunt valoris & immodici, donatio talis haud subsistet, nisi morte confirmata fuerit *L. ex annuo 15. ff. eod.* Cæterum, si haud constet, an maritus voluntate uxoris fructus consumpserit, dicendum existimat Menoch. *cit. l. n. 19.* uxorem non consensisse, & propterea maritum omnes fructus perceptos teneri restituere. Quamvis certum sit, donationem non præsumi, dubium tamen omnino ex eo superest, quod uxor saltem passa sit maritum consumere fructus, nec contradixerit, & quod propter intimam conjunctionem donatio inter Conjuges eo ipso præsumatur facta fuisse. Mev. ad *Jus Lubec. L. 1. Tit. 5. ad rubr.*

rubr. n. 13. ex quo Germaniæ consuetudinem & praxin hoc modo declarari aſſerit.

§. IX. Verum moribus plus juris marito tribuen- An moribus
plus juris
habeat in bo-
na parapher-
nalia?
dum eſſe, exiſtimat Strauch. *de jure mar. in uxor. & res uxor. Sect. 4. C. 1. n. 1. in fin.* ob hanc rationem, quod moribus uxores per nuptias cum univerſa bonorum ſubſtantia tranſeant in poteſtatem viri; ex quo principio concludit, maritos, vi poteſtatis illius eſſe legitimos bonorum uxoris adminiſtratores, & fructuarios. In eandem ſententiam tranſiit Dn. Schilt. *Ex. ad ff. 36. §. 28.* ubi aſſerit, maritum ex fundis uxoris fructus capere jure maritali, & ex genuinis principiis juris Germaniæ non dari differentiam rerum dotalium & paraphernorum, ſed maritum in omnibus indifferenter idem jus habere. Verum quemadmodum de Jure Saxonico facile hoc concedimus Carpz. *P. 4. C. 21. Def. 1. n. 7.* Bachov. *ad Treutl. Vol. 2. Diſp. 6. tb. 7. lib. 1.* ita dubium adhuc illud ſupereſt, an exinde univerſalis Germaniæ praxis colligi poſſit, præſertim in illis locis, ubi jus Romanum pro regula aſſumitur, quia ipſe Dn. Schilter §. 80. fatetur, etiam de Jure Saxonico Electorali illa bona, quæ conſtante matrimonio jure hereditario acquiruntur, eſſe adhuc paraphernalia, a dotalibus diſtincta, quo ipſo omnis diſtinctio non poteſt dici ſublata. Idem jus, quod marito tribuit jus Saxonicum, etiam Paduæ obſervari tradit Menoch. *cit. L. in fin.*

§. X. Sed revertor ad alia bona, de quibus non ſatis conſtat, quo titulo & jure ad uxorem pervenerint, Quid ſi non
conſtet, quo
titulo bona
ad uxorem
pervenerunt. & hæc ad mariti jus ſpectant. Mynſing *Cent. 20. obſ. 92. n. 1.* quoniam in dubio præſumuntur acquiſita ex re mariti. Ita enim in *L. 51. ff. de don. intr. Vir & ux.* diſponitur; *Quintus Mutius ait, cum in controverſiam venit,*

nit, unde ad mulierem quid pervenit, & verius, & honestius est, quod non demonstratur, unde habeat, existimari a Viro, aut qui in potestate ejus esset, ad eam pervenisse. Evitandi autem turpis questus gratia circa uxorem hoc videtur Mutius probasse. Idem confirmat Alexander in L. 6. C. eod. infin. ubi ait. Nec est ignotum, quod cum probari non possit, unde uxor matrimonii tempore honeste quæsi verit, de mariti bonis eam habuisse, veteres juris Cultores merito crediderint. Hæc sententia apud veteres Ictos tam decantata fuit, ut etiam Plautus ejus mentionem injiciat in *Cosina Act. 1. ajens.*

Unde ea tibi? Nam peculii probam nihil habere addecet.

Clam Viro: & quæ habet parta, & baud commodi est, Quin Viro aut subtrabat

Aut stupro invenerit. Hoc viri censeo esse omne quicquid huic est.

Ex hisce adductis textibus Doctores communiter hanc formare solent regulam: Quicquid uxor acquirit constante matrimonio, in dubio præsumitur ex mariti bonis acquisivisse, adeoque ad maritum, & ejus heredes pertinet, & in dubio pro marito stat præsumptio, quod hujus opera & diligentia auctæ sint facultates. Mynsing *cit. l. Franciscus Niger Cyriacus Controv. for. 41. n. 3. Menoch. L. 3. Præf. 5. Petr. Heig P. 1. Qu. 30. Carpz. P. 3. C. 25. Def. 8. & C. 20. Defin. 18. n. 5. & L. 1. Resp. 8. 15. Mev. ad Jus Lubec. l. 2. Tit. 2. Art. 12. n. 91. & 124. Manzius de Testam. tit. 13. Qu. 14. seq. Lopez. de jur. marit. & uxor. C. 4. n. 10. Brunnem. ad L. 15. ff. de don. intr. V. & II. n. 1. Berlich. p. 2. Dec. 224. n. 18. Gail. L. 2. Obs. 29. n. 9. Ant. Fab. in C. L. 4. tit. 14. Def. 36.*

§. XI. Fundamentum hujus præsumptionis non ex potestate maritali, sed ex eo deducitur, quod in dubio pro uxore mitior præsumptio fit capienda. Cum enim titulum acquisitionis vel ostendere vel probare non audet, hoc fieri videtur ex duplici ratione (1) quod tales res sint donatæ a marito uxori, qualis donatio erat prohibita, & sic divortio forsan factò ab uxore, vel ea mortua ante maritum ab heredibus allegari non solebat, quoniam animadvertabant, se hoc modo rem talem retinere non posse. *L. 6. C. de don. intr. V. & ux.* (2) quod forsan uxor acquisierit ex turpi quæstu, adulterio scilicet; qualem turpitudinem itidem allegare haud audebat. Cum itaque posterius non erat præsumendum, cum omnis præsumptio esset delicti exclusiva, prius utique præsumendum erat, atque adeo tales res, quarum acquisitionis titulus ab uxore ostendi non poterat, vel mariti esse præsumebantur, vel apud uxorem remanebant. Posterius fieri videtur, si maritus ante uxorem moriatur, quia sic per mortem talis donatio confirmabatur. Prius vero tunc fit, quando uxor ante moritur vel alias divortium fit, vel constante matrimonio quæstio inter Conjuges ventilatur, cujusnam hæc vel illa res sit. Ex quibus adductis posset potius regula ex cit. *L. L.* ita deduci: Quando non constat, quo titulo uxor rem acquisiverit, potius eidem censetur donata a marito, quam turpi lucro quæsita; quæ regula ex eo clara esse videtur, tum quod uterque textus sub titulo *de don. int. V. & ux.* reperiatur, & sic in dubio ex Rubrica explicandus sit, tum quod etiam in specie in *L. 6. C. cit. tit.* agatur de re uxori donata, & postmodum regula hæc subjiciatur. Verum enim vero, quamvis hæc ita probabiliter dici possint, tamen omnes fere ad unum

Fundamen-
tum hujus
præsumpti-
onis.

Verus sensus
L. 51. cit. ad-
ducitur.

Doctores generaliter & latius hanc regulam extendunt, & hanc præsumptionem non tam de donatione facta uxori capiendam volunt, sed potius de acquæstu ex re ipsius mariti, quam omnino ad maritum spectare certi juris est. Non raro enim uxores ex re mariti sibi aliquod peculium colligere, & ita marito aliquid subtrahere solent, vti ait Plautus *lococitato*, vel etiam suis operis aliquid acquirere, quæ omnia utique mariti esse, nemo negaverit. Cum itaque uxor non possit ostendere titulum suæ acquisitionis, honestius est præsumere, res tales ex bonis mariti esse acquisitas, quam ex stupro. Quod si enim, vti antea dictum, de præsumpta donatione hoc intelligendum esset, non video, cur uxor non possit hunc titulum allegare, qui aliquando ei posset esse proficiuus, maxime post mortem, in quo casu potissimum tales controversiæ incidunt: Neque obstat quod in *citata L. si.* dicatur, præsumendum esse, *bona a viro ad eam pervenisse*, quæ verba quidem possent intelligi commodè de donatione a Viro facta, sed tamen, quomodo a Viro ad eam pervenerint, non exprimitur, neque donatio facile ex his verbis colligi potest, vtpote quæ non præsumitur, atque adeo Imperator Alexander in *L. 6. C. de don. intr. V. & ux.* hæc ita explicat. *de mariti bonis eam habuisse* quæ clare ostendunt, donationem hic non esse subintelligendam, quorsum etiam collineat Plautus *cit.* 4. qui hanc veterum Juratorum regulam explicat, nec illius donationis præsumptionem pro fundamento collocat.

Formantur
duæ regulæ
ex adductis
textibus.

§. XII. Revera itaque duæ regulæ, in adductis Textibus deprehenduntur. Prima est, *quicquid uxor constante matrimonio acquirit, in dubio præsumitur acquisivisse ex bonis mariti* Brunnem. *ad cit. L. si. n. i.* Berlich. *de-
cis.*

cif. 224. n. 18. ibique allegati. Altera vero hæc est: *Bona constante matrimonio ab uxore acquisita ex bonis mariti, ad ipsum maritum spectant.* Brunnem. *cit. l. n. 4.* Hæc deducitur ex potestate mariti in uxorem, illa vero ex præsumptione in mitiorem partem pro uxore capienda, uti antea dictum. De singulis itaque regulis peculiariter in seqq. videndum.

§. XIII. Quoad regulam primam, ut illa, quam diximus, procedat præsumptio, certa quædam annotari solent requisita, quæ nunc quidem sub incudem revocanda. *Sic volunt (1) ante omnia constare debere, bona illa, de quibus questio est, constante matrimonio ab uxore esse acquisita.* Ex quo concludunt, quod si uxor neget se constante matrimonio talia bona acquisivisse, per simplicem negationem ita transferatur onus probandi in maritum, vel ejus heredes, quod talia bona fuerint acquisita constante matrimonio. Rationem hanc volunt esse, quod dispositio *d. L. 51.* se fundet in eo, quod bona constante matrimonio fuerint acquisita, non autem ante vel post, & sic, qui se in illo tempore fundat, tenetur tempus ipsum probare Salycet. *ad L. d. 51. Decian. Vol. 2. Consil. 47. n. 13. Petr. Barbosa ad L. Cajus 46. n. 12. ff. solut. matrim.* Verum ab hac sententia recedit Menoch. *L. 3. Præf. 51. n. 21. seqq.* qui hanc regulam generalem struit, quod si bona reperiantur apud uxorem, vel constante matrimonio, vel eo soluto intra annum luctus, præsumantur bona mariti, adeoque vult, onus probandi imponendum esse mulieri, quod ante matrimonium tales res acquisiverit; alioquin enim facile uxori esset, reddere elusoriam juris dispositionem sola negatione, cum ita contra juris dispositionem maritus oneri probandi subjiceretur. Idem cum Menochio Aretinus *Consil. 31. n. 5.* defendit.

Regulæ primæ requisita.

An maritus probare debeat, bona constante matrimonio esse acquisita

&

& hanc rationem satis concludentem adjungit, quod uxor probando, se rem ante matrimonium acquisivisse, excludat præsumptionem. Scilicet præsumit Lex omnia quæ acquisivit uxor, esse ab ea acquisita ex bonis mariti, & sic quoque constante matrimonio; & huic præsumptioni tamdiu standum, donec probatum sit contrarium ab uxore; Hæc autem facile contrarium probare potest, si ostenderit, se rem jam ante matrimonium acquisivisse, & sic ad paraphernalia referendam esse. Verum, quemadmodum præsumptio fortior tollit aliam præsumptionem, ubi inter se collidunt, ita quandoque hoc in casu, onus probandi marito injungi recte potest, si scilicet probabile sit ex circumstantiis adductis, mulierem talia bona ante matrimonium acquirere potuisse, prout etiam Petrus Faber, & Menochius, alias sibimet contrarii, suam opinionem restringunt.

Quid si ante
matrimoni-
um a sponsa
aliquid acqui-
situm?

§. XIV. Quod si itaque constat, ante matrimonium aliquid ab uxore esse acquisitum, cessabit dispositio *L. 51.* & marito nihil juris in illam rem competet. Neque aliud dicendum arbitror, si vel maxime sponsa aliquid constantibus sponsalibus acquisierit, five enim ex bonis sponsi acquisierit, five aliunde, perinde est, quia inter desponsatos valet donatio, & præterea cessat ratio illius potestatis, quam maritus in uxorem habet, propter quam uxor acquirit suo modo, neque enim sponsa quata talis, est in potestate sponsi *Tiraquell. ad LL. connub. gl. 2. n. 18. sqq.* & licet nonnunquam sponsalia & matrimonium ad paria reducantur, non tamen propterea prorsus eadem sunt, sed adhuc multifariam differunt, ubi ratio diversitatis aperta dari potest, uti hoc casu, ubi sponsa nihil sponso acquirit suis operis, sed potius sibi operatur, sibi laborat, sibi tantum agit, nec adhuc so-
cie-

cietas illa conjugalis est contracta, ex qua possit marito acquirere. Et si vel maxime admitteretur, quod Gail. L. 2. *Obs. 80.* fuse disputat, de quæstione, *an statutum de lucranda dote babeat locum in sponsa*, de quo tamen alii dubitant, vid. Grævæus *Concl. 80.* Hillig. *ad Donell. L. 14. C. 5. lit. d.* attamen dicta ejus, ad hunc casum, ubi agitur de acquæstu, minime applicari possunt, ubi quædam communicatio bonorum quoad usum supponitur, quæ non adest regulariter, nisi in actuali matrimonio. Cæterum *Limitatio.* hætenus dicta possunt ex circumstantiis suo modo limitari. Ponamus viduum, ex statuti dispositione intra annum luctus non posse ad secundas nuptias transire, interim tamen, quia diversorium publicum exercet, citius ad sponsalia celebranda admittitur, ut auxilio, & ope sponsæ diversorium exercere commodius possit. Vel ponamus, sponsum aliis de causis impediri, quo minus cum sponsa matrimonium ad aliquod temporis spatium consummare possit, interim tamen sponsam præfuisse rei domesticæ, & pendente hac administratione quædam acquisivisse, an non credendum itidem est, ex re sponsi, sponsam hoc acquisivisse. Equidem ratio diversitatis hæc adesse videtur, quod uxor teneatur ad operas marito præstandas, non autem sponsa; verum hic supponimus casum, ubi sponsa operas sponso libera voluntate præstat in re œconomica, & sic omnino eidem suis operis acquirit, atque adeo eadem præsumptio pro sponsa quoque capienda, ut si non possit ostendere titulum acquisitionis, potius ex re sponsi acquisivisse, quam ex turpi quæstu existimetur.

§. XV. Sic eodem modo quæstio existit, an etiam hæc dispositio extendi debeat ad viduam, quæ forsani brevi post mortem viri aliquid acquirit, ita ut etiam

Quid de vi-
dua dicen-
dum?

F

præ-

præsumptio capi debeat, ejusmodi acquisita ex bonis mariti esse profecta? Id quod plurimi affirmant, hisce duabus sub circumstantiis, (α) si bona emerit intra annum luctus mortuo marito, vel (β) post annum luctus remanserit in administratione bonorum viri, cum liberis suis, Berlich. *P. 2. Dec. 224. n. 19. 20.* Hercules Marefcottus *L. 2. Variarum Resolut. C. 82. n. 8.* Nicolaus Boerius *Dec. 81. n. 7. seqq.* Menoch. *L. 3. Præf. 51. n. 15. 16.* Anton Gabriel *L. 1. de prob. concl. 15. n. 2.* Fontanell. *de pactis nupt. gl. 3. Claus. 7. §. 5. n. 18.* Plures pro hac sententia adducunt rationes, veluti, quod uxor intra annum luctus constituta adhuc in primo matrimonio constituta esse dicatur, cum nubere de jure intra tale tempus non possit, Boer. *cit. l. quin,* ne viduæ castitas denigretur, itidem præsumendum esse ajunt, potius ex bonis mariti acquisitum esse, si non possit ostendere, unde tale quid acquisierit. Equidem sæpe injuriam viduis ex hac præsumptione, quam DD. nimis extendunt, fieri posse, facile apparet, præsertim, cum post mortem viri status conjugalis societatis sit mutatus, atque adeo, si præsumtio ista capi deberet, quasi omnia adhuc ex bonis mariti acquisierit, simul necessario præsumi debet, viduam hereditatem expilasse, & eidem aliquid subtraxisse, quo ipso gravi, & durissima oneraretur præsumptione. Restrungi ergo debet hæc sententia ad suos limites, & forsan hisce sub circumstantiis intelligenda, si simul intra annum luctus in administratione bonorum mariti permanserit, & ita œconomia cum liberis operam dederit, quod maxime in viduis cauponum, mercatorum, & opificum, quæ adhuc continuant mercaturam & cauponam exercent, usu venire posset. Cum enim ita insistant bonis mariti defuncti, ea administrent, imo etiam, ubi jure retentionis

tionis bonis mariti incumbunt, & de illis aluntur, & ita tenentur in commodum heredum operas suas exhibere, & acquirere hereditati, uti Carpz. *P. 2. C. 25. Defin. 15. n. 3. 4.* evincit; merito quoque, quicquid uxor intra illud tempus acquirit, ex bonis mariti acquisivisse videtur, nisi possit contrarium docere. Unde facile apparet, quid dicendum sit de casu, si vidua mox post annum luctus ad secunda vota transvolavit, & in secundo matrimonio aliquid acquisivit, utrum mulier præsumatur illud acquisivisse ex defuncti mariti bonis, an vero ex secundi? Certe Gabriel. *d. Concl. 15. n. 15.* cum Boerio *d. Dec. 81. n. 10.* hanc præsumptionem adeo extendunt, ut potius mulier præsumatur quæsisivisse bona ex bonis prioris mariti defuncti, modo concurrant aliqua indicia prægnantia, veluti, quod prior maritus esset ditior secundo, vel, si prior pecuniam, & omne patrimonium suum uxori tantum commiserit, non vero posterior, si alter mercabatur, alter non &c. Quod si vero omnia hæc pariter in utroque concurrunt, ita ut nulla præsumtio in uno sit vehementior, quam in altero, tunc mediam viam esse eligendam statuit Nicol. Boerius *cit. loc.* ut id ex bonis utriusque præsumatur acquisivisse. Verum enim vero, ex adductis circumstantiis apparet, potius in hoc casu regulariter præsumendum esse, uxorem acquisivisse ex bonis secundi mariti, cui operas præstare obstricta fuit. Neque adductæ circumstantiæ tam prægnantes sunt, ut uxor ex bonis prioris mariti aliquid subtraxisse præsumi possit, cum Leges in *d. l. 51.* in uxoris favorem benigniorem præsumptionem ceperint, quam DD. in ejus odium ita detorquent. Hinc existimaverim, heredes prioris mariti non aliter audientos esse, nisi probaverint illud, quicquid uxor secundo matrimonio acquisiverit, esse de bonis prioris mariti ac-

quisitum. Posset tamen hæc decisio admitti in speciali casu, quem refert Mev. *P. 5. Dec. 359.* ubi scilicet maritus novus a conjuge in bona defuncti superinducitur, *er frenet zu ihr ins Haus* / nec inventarium legitime confectum est eorum bonorum, quæ tempore contracti matrimonii apud viduam fuerunt, tunc omnia istius domo, quæ cum marito priori fuit communis, esse censentur, & sic liberi prioris matrimonii intentionem habent fundatam contra vitricum, qui inventarium facere neglexit, & de cujus bonis haud constat, conf. Peck. *de Testam. Conjug. L. 2. C. 1. n. 1.* Covarruv. *L. 3. variar. Resolut. c. 19. n. 3.* atque sic tamdiu omnia ad maritum prædefunctum pertinere præsumuntur, quæ sunt in istius domo, donec vitricus probaverit, hoc vel illud ad se pertinere, Mev. *cit. l. n. 12. 13. 14.*

An matrimo-
nium initum
requiratur?

§. XVI. Porro (II) *matrimonium inter Conjuges junctum.* Ceterum in uxore putativa idem asserendum, & præsumendum esse, facile concesserim, cum supra dictum sit, in uxorem putativam omnia jura cadere, quæ de vera uxore disposita sunt, Menoch. *L. 3. Præf. 51. n. 5.* De concubinato tamen idem non esse asserendum, recte judicat Alciat. *reg. 3. Præf. 26.* quod facilius turpis quæstus præsumatur in concubina, quam in legitima uxore, & deinde quoque donatio non prohibita inter concubinam, & concubinarium; cui accedit, quod *d. L. 51.* præcise loquatur de uxore legitima, a qua argumentum ad illegitimam duci nequit. Sed in alia omnia Menoch. *cit. l. ivit*, ubi etiam ex professo Alciati opinionem refutat, & varie ad hæc argumenta respondet. Si dicendum quod res est, videtur omnino distingvendum esse, inter concubinatum Juris Romani, & hodiernum. De jure Romano concubina sola affectione distingue-
ba-

batur a legitima uxore. *L. 41. §. 1. ff. de Rit. Nupt. L. 49. §. 4. ff. de leg. 3.* & ita concubinatus erat matrimonium minus solenne, & in ceteris fere cum matrimonio conveniebat. Atque de hac idem dicendum quod de legitima uxore, quia etiam Concubina non poterat, pendente concubinato, alios viros admittere, sed ei unice adhærere debebat, cujus erat concubina, & sic eadem præsumptio pro ipsa capienda videbatur. Ast cum concubinatus hodiernus parum distet a consuetudine meretricia, utique in talem concubinam cadere præsumptionem turpis quæstus credi debet, quia ipso facto turpem quæstum facit, uti recte statuit Cravetta *Consil. 166. n. 8.* & Paris. *L. 1. Consil. 80. n. 2.*

§. XVII. Ulterius (III) requiritur, ut uxor non possit probare contrarium. Hæc enim, quæ hactenus adducta sunt, in mera & nuda præsumptione fundantur, quæ admittit probationem in contrarium. Interim tamen hoc operatur, ut uxori contrarium alleganti semper probatio imponi debeat. Nicolaus Borerius *Dec. 87. n. 5.* Berlich. *P. 2. Dec. 224. n. 23.* Ay-mo Cravetta *Consil. 6. Tom. 1.* Neque enim a probando liberatur, si vel maxime (α) bona reperiantur penes ipsam uxorem, & alias pro possessore præsumptio formanda sit, quia adducta præsumptio in *L. 67. de donat. int. V. & ux.* fortior, & pro uxore favorabilior. Mascard. *de probat Concl. 214.* (β) vel etiam adulterium commisisset, & de illo fuisset convicta. Gabriel. *L. 1. de probat Concl. 15. n. 9.* Menoch. *de præsumt. L. 3. Præf. 57. n. 17.* Sed hoc non caret dubiis, præsertim cum in adulteram cadat præsumptio turpis quæstus, & ita benignior interpretatio pro illa fieri haud possit, cum semel mala semper talis credatur. Equidem adultera,

Uxor semper
hoc in casu
contrarium
probare te-
netur.

non videtur liberanda esse onere probandi, ne ex delicto commodum sentiat, sed hoc fit per indirectum, & illa hoc in casu liberatur a probando, non quia deliquit, sed quia in ejus persona cessat illa præsumptio, quæ onus probandi in eam devolveret. Baldus in *L. cum oportet C. de bon. quæ. lib. n. 12.* Sic etiam (γ) volunt, ne quidem mariti confessionem sufficere posse ad tollendam hanc juris præsumptionem. Notum enim, confessionem factam inter personas donare prohibitas nihil operari, sed aliunde sumendas esse probationes, cum talis confessio in fraudem legis videatur facta, Berlich. *cit. l. n. 24.* Paris. *L. 1. Consil. 62. n. 12.* Recedit ab hac sententia Menoch. *cit. l. n. 27.* putatque, hoc in casu standum esse confessioni mariti, quia sic revera præsumptio turpis quæstus non potest hic locum habere, cum maritus ipse fidem faciat, pecunia uxoris vel ejus singulari industria rem talem esse acquisitam; quod omnino procedere existimandum est, si de solo præjudicio ipsius mariti agatur; licet enim vel maxime pecunia ex lucris mariti esset quæsitæ, potuisset tamen illam ipsam uxori donare, ad eum effectum, ut post mortem mariti eo nomine inquietari ab heredibus mariti haud possit, quibus omnino mariti confessio obsistere debet. Cæterum si hac confessione aliis præjudicium crearetur, creditoribus forsan in concursu, contra quos uxor allegaret, ædes forsan, vel prædia ad se pertinere, quia ejus nomine a marito essent comparata, idque maritus confiteretur, major difficultas suboriretur, an creditores huic soli assertioni mariti, quæ in fraudem eorum fieri potuit, stare teneantur? Licet enim hac confessione sibi maritus præjudicare possit, tamen tertio inde præjudicium inferri nequit. Unde si talia bona constante matrimonio quæsitæ, sua esse dicat,

cat, merito contra creditores in concursu hoc probare debet. *L. 1. C. de dot. caut. Ant. Fab. in C. lib. 5. Tit. 10. Def. 1. n. 1. Gail 2. obs. 81. n. 2. Carpz. P. 1. C. 28. Defin. 72. n. 3.* si vel maxime maritus in testamento confessionem fecisset. *Carpz. cit. l. Def. 33. n. 2.* vel eandem jura-mento confirmasset, *Carpz. ib.* a qua tamen sententia recedit *Gail. 2. obs. 81. n. 7.* sed a plerisque reprobatur *Grævæus 2. Concl. 51. Consil. 1. n. 4. Fabric. ad Gail. cit. l.* Ex quo fluit (δ) huic præsumptioni non tantum locum esse ad commodum mariti eiusque heredis, sed etiam ad commodum singularis successoris mariti, veluti, si maritus rem constante matrimonio acquisitam alienasset, vel hypothecæ loco alii tradidisset, & postmodum uxor illam tanquam ad se pertinentem vindicaret, quod eo magis hic dicendum est, quia ordinarie, qui vindicat aliquam rem, dominium probare debet. *Menoch. cit. l. n. 19. Conf. Berlich. Dec. 224. n. 22.* Denique (ε) hanc præsumptionem adeo extendunt, ut etiam contra tertium possessorem proficiat, qui habet causam ab uxore, veluti, si uxor rem constante matrimonio acquisitam alienasset. *Gabr. cit. Concl. 15. n. 10. Menoch. cit. l. n. 18.* ex hac ratione, quod nemo possit plus Juris in alterum transferre, quam ipse habet; jam vero mulier nullum jus habere videtur in iis rebus, quæ mariti esse præsumuntur. Equidem obstare videtur, quod, qui vindicat rem a tertio possessore, dominium suum probare debeat; & quod pro omni possessore præsumptio sit, quod juste possideat. Quemadmodum autem præsumptio pro possessore satis levis, & generalis est, & fortiori elidi potest, & præterea actoritum demum domini probatio incumbit, nisi præsumptio juris, quæ hic adest, eum a probando liberet: Ita facile hæc dubia sua spon-

sponte corruent. Debet itaque possessor dominium uxoris, a qua causam suam habet, probare, quem in finem ei, vel ejus heredibus, litem denunciare potest, ut veniant, eique assistant.

Quomodo
probare pos-
sit uxor, rem
constante
matrimonio
acquisitam,
ad se pertine-
re?

§. XVIII. Uxoris itaque est probare, bona constante matrimonio acquisita ad se pertinere, quod, quomodo fieri possit, plenius explicavit Mascard *de Probat. Conclus. 214.* Hanc probationem variæ instruere possunt præsumptiones pro uxore, quo pertinet, si satis constet, mulierem divitem marito inopi nupsisse. Gabriel. *cit. Conclus. 15. n. 25.* cum enim maritus nulla bona habuerit, præsumi nequit, constante matrimonio acquisita, ex bonis mariti provenisse, quin, quod turpis quæstus præsumtio hic plane locum habere nequeat, cum constet, eam aliunde pecuniam habuisse. Cæterum, si maritus quidem inops sit, sed tamen multa ex officio, quod gerit, administret, & tunc uxor acquirat res immobiles, gravior ratio dubitandi esse posset, an sic quoque censeatur ex bonis mariti acquisivisse? Certe si rationem *d. L. 51.* penitus considero, quæ ideo bona acquisita mariti esse vult, ne alias in uxorem turpis quæstus suspicio cadat, h. e., quod adulterio acquisiverit, vel pecuniam marito subtraxerit, non aliter judicare possum quam quod hæc ad præsentem casum applicari non possint, cum enim satis opulenta sit, non potest præsumi, quod ex turpi quæstu eandem acquisiverit Conf. Petr. Muller *in not. ad Struv. Ex 29. §. 56. lib. 2.* Refert huc etiam hanc causam Menoch. *cit. Præf. 51. n. 32.* si uxor sit industria, & verosimiliter ex suis negotiationibus potuisset bona acquirere, quod ita cesset præsumtio turpis quæstus per se, & ita non necesse sit, ut credamus, uxorem ex bonis mariti acquisivisse, sed potius hoc in

casu, quicquid acquirit, hoc sibi acquirere: Veluti, si uxor publice negotietur, & ita ex licita negotiatione quæstum faciat Berl. *Dec. 224. n. 27.* Gabriel. *cit. Concl. 18. n. 12.* Sed vero hoc ipsum nullo modo admittendum esse, constabit ex capitibus sequentibus, ubi de Operis Uxorū agendum erit. Licet enim vel maxime ratio *d. L. 51.* huc applicari non possit, non tamen propterea statim uxor, quicquid ita acquirit, sibi acquirit, sed potius marito suo, cui tales operas debet. Carpz. *P. 3. C. 25. Def. 9.* Petr. Heig. *P. 1. Qu. 29. n. 7.* Anton. Faber *in C. tit. de probat. Def. 41.* Mev. *ad Jus Lubecens. P. 2. tit. 2. Art. 12. n. 93. seqq.* Neque obstat, quod Menochius urget, quod scil. uxor non teneatur ad artificiales operas; nam illud ipsum petit id, quod est in principio, & si vel maxime a marito non possit ad has cogi, tamen aliud dicendum, an, ubi semel aliquid suis operis industrialibus acquisivit, hoc non acquirat marito, de quo agendum *cap. 4.* Sic quoque dubium remanet circa illum casum, quod, quando uxor administravit bona alicujus, cessare debeat præsumtio, eandem acquisivisse ex bonis mariti, prout ex Alexandro tradit Menoch. *d. præf. 51. n. 39.* quod major præsumtio hic adsit, illam acquisivisse ex administratione, quam ex turpi quæstu. Sed cum ipse concedat, regulariter administratorem non præsumi acquisivisse ex bonis administratis, vid. *Lib. 3. Præf. 52.* non video, cur non æque hoc ad mulierem applicari possit, quæ stante præsumptione adhuc censetur acquisivisse ex bonis mariti, & si præsumptio quædam capienda esset, quod potius ex industria circa administrationem adhibita aliquid acquisivisset, tamen & hoc quoque marito esset adjudicandum. Facilius tamen admittitur ille casus, quem *Id. n. 36.* adducit, quando scil. pecunia a consanguineo ad hoc mulieri data sit, ut scil. ea sibi ipsi ali-

quid acquirat, quamvis cautelam illam pessimam merito damnemus, qua quidam tuadent, ut uxor sibi curet ficte donari pecuniam, nam fraude detecta, nihil operabitur hæc ficta donatio.

An in possessorio hæc præsumptio aliquid operetur?

§. XIX. Quemadmodum vero hæc præsumptio tantum operatur, ut uxori probatio incumbat, quod illa quæ constante matrimonio acquirit, ex propriis bonis acquisiverit, effectum suum potissimum exerit in petitorio, ita in possessorio uxor satis tuta est, neque ob hanc præsumptionem statim expellenda a possessione illarum rerum; quod contingere posset, si heres ex testamento mariti impetrasset immiſsionem ex *L. f. C. de Edict. D. Hadr. tollend.* & vigore hujus etiam prætere velle immiſsionem in acquisita ab uxore, quæ tamen in possessione earum est, & adhuc dubium, an sint bona hereditaria præsertim, cum ne quidem talia pro herede, aut pro possessore possideat, intuitu quorum possessorum immiſsio potissimum suos effectus habet. Menoch. *L. 3. Præf. 51. n. 44.* Marta in *Digest. noviss. Tom. 3. Tit. de nupt. cap. 68.*

Quatenus ad maritum ejusmodi acquisita pertineant.

§. XX. Sequitur altera regula, quæ vult, ut quicquid uxor constante matrimonio acquirit ex re mariti, ad maritum pertinere debeat, cum enim *L. 51. ff. de don. int. V. & ux.* præsumat, ex bonis viri id acquisitum esse, merito quoque hunc ipsum effectum hoc habebit, ut, si non possit uxor ostendere, unde tale quid acquisiverit, hoc mariti esse. Sed hæc ipsa Conclusio indiget declaratione. Nam duæ hic potissimum exsurgunt quæstiones, (1) an maritus sibi possit vindicare dominium earum rerum, quas uxor constante matrimonio emit; (2) an non maritus vel ejus heredes possint agere ad pretium repetendum. Prior quæstio omnino neganda est. Licet enim vel maxime (α) restalis ex pecunia mariti sit comparata

rata (β) & alias regula vulgata sit, quicquid acquirit operis suis uxor, acquirit marito, nullo tamen modo inde maritus dominium prætereendere potest. Non ex priori ratione, quia pretium non succedit in locum rei, nec respiciendum, cujus pecunia res sit comparata, sed quis comparaverit *L. non unde 7. C. si cert. pet. & emens rem*, non censetur eam pro alio, quam pro se ipso emere *L. 3. C. si quis alt. vel sibi L. 25. §. 1. ff. de petit. hered.* multo minus ex posteriori ratione maritus, vel ejus heredes jus quoddam prætereendere possunt, uti voluisse videtur Modestinus Pistor *Vol. 1. Cons. 1. n. 46. seqq.* & Hartmannus Hartmanni *L. 2. tit. 35. Obs. 10. n. 5.* quia hæc acquisitio proprie ad quæstum ex operis uxoris proveniente non pertinet, qualia quæ sunt, demum marito acquiruntur, ut *seqq. Cap. docebitur*, atque hac ratione incaute Mynsing. *Obs. 92. n. 2. & 3.* hanc regulam hic applicuit. Altera quæstio, sine dubio affirmanda est, hoc effectu, ut uxor vel heredes ejus teneantur restituere pretium, quem in finem marito actio personalis concedenda est. Alciat. *Tract. de Præsumpt. Reg. 3. Præf. 26. n. 14.* Berl. *P. 2. Dec. 224. n. 32. seqq.* Mantica *de tac. & amb. conv. L. 4. Tit. 22. n. 8.* Carpz. *P. 3. C. 25. Def. 11. in fin.* nisi uxor probet, pecuniam sibi a marito donatam esse, & donatio morte mariti confirmata sit. *L. 55. ff. de don. int. Vir & ux. ibique Br.*

§. XXI. Denique superest *acquæstus conjugal*, seu quicquid conjuges vel simul, vel uxor constante matrimonio suis operis acquisivit. Vocatur alias in Jure quæstus; *quæstus enim* ait, Paulus in *L. quæstus 7. ff. pro soc. intelligitur qui ex opera cujusque descendit*, inde proprie hic intelligitur lucrum, quod industria quavis comparatum est, & hoc intuitu meretrices, in jure dicuntur quæstum corpore facere *L. 4. §. 1. de bis qui not. infam. L. 43. ff. de Rit.*

Acquæstus
quid?

Nupt. vid. Joh. Garfias *de acquæst. Conjug. n. 1.* Cum itaque potissimum acquæstus ex operis uxoris proveniat, hæ vero sint vel officiales vel artificiales, & sic distincte natura utrarumque operarum, & obligatio uxorum ad illa, excuti & expendi debeat, non rectius de acquæstu hoc & jure mariti in illum judicare possumus, quam si distincte de ipsis operis, earumq; diversitate egimus, quod *Cap. seqq.* fiet.

De societate
conjugali statu-
taria-

§. XXII. Cum vero variis locorum statutis & moribus jura a Romanis diversa hic circa acquæstum introducta sint, ubi non adeo præcise respectus operarum debet attendi, hinc de illo acquæstu paucula hic subiicienda esse duxi, ut in collisione juris communis & statutarii exinde possit judicium fieri. Et quidem supra jam ab initio ostendi, moribus quorundam locorum communionem proprie dictam inter conjuges vigere, secundum quam de acquæstu conjugali judicandum. Sunt loca, ubi omnia bona ipso facto per matrimonium communicantur, tam præsentia, quam futura, uti de moribus Slesvicensibus testatur Cypræus *de spons. L. 5. §. 14. n. 4.* & de aliis Lauterb. *de societ. bon. Conjug. C. 1. §. 5. & C. 2. §. 7.* Alibi vero tantum illa communicantur, quæ ex quæstu five negotiatione communi acquisita sunt, ita ut quilibet conjugum dimidiam acquirentium partem accipiat, qualis societas conjugalis obtinet potissimum apud Hispanos, Gallos, aliosque, quos refert Lauterb. *cit. l. C. 1. §. 6.* Mev. *ad jus Lubec. Lib. 1. Tit. 5. Art. 5. n. 14.* ubi tamen Marchiam Brandenburgicam haud recte huc referunt, seducti forsan a Scheplizio, qui in *Consult. March. P. 3. L. 2. §. 1. n. 2.* hanc communionem adstruit. Sed contrarium ostendit Kohl *ad Const. March. Qu. 1.* & Dn. Præses in *not. ad jus Eccles. Br. L. 2. C. 16. §. 1. n. 6.* verb. *variorum proprietatem.*

§. XXIII.

§. XXIII. Facile autem apparet, pro diversitate statutorum, variare quoque acquisitionem Conjugalem & ita sæpe contingere posse, ut alia sint jura in domicilio uxoris, alia in domicilio mariti, eo itaque casu, cum collisio jurium oriatur, quæritur, quid dicendum circa acquæstum conjugalem? Ponamus, maritum Hamburgensem ducere uxorem ex tali loco, ubi jus Romanum viget, ubi maritus omnem acquæstum conjugalem capit, vel vice versa. Conclamatum fere inter Doctores est, hoc casu ad domicilium mariti esse respiciendum, quippe cui per maritum ipsa uxor se subjicit, & sic quoque secundum hujus loci mores dotem suam, & illata, repetit, consequenter quoque secundum mores illius loci statuendum de acquæstu conjugali. *L. exigere 65. ff. de judic. Garfias de acquæst. Conjug. n. 140. Lauterb. de societ. bon. Conjug. L. 2. §. 10.* nisi forsan maritus ad domicilium uxoris pertransisset, vel aliud inter Conjuges conventum fuisset, posse enim pactis dotalibus aliter disponi de hac communione, & inde fluente jure, non dubitandum videtur. *Tiraquell. ad LL. connub. gl. 2. n. 46. seqq.* neque hic distinguendum est, utrum uxor statutum in foro mariti sciverit, an ignoraverit. *Id. cit. l. n. 50. Garfias de acquæst. Conjug. n. 143. seqq.* sicuti nec attenditur locus, ubi contractum est matrimonium *Laut. cit. l. §. 13.* nec ubi bona sunt sita. Quid enim si bona immobilia in illo loco essent sita, ubi communio inter Conjuges vigeret, in foro autem domicilii ex jure communi viveretur? Discrepantes hic occurrunt Dd. opiniones, uti videre est apud Dn. Hertium *diff. de collis. LL. sect. 4. §. 46.* Plerique tamen domicilii maritalis statuta esse inspicienda volunt, quæ sententia ratione non destituitur. Sc. statuta realia, uti vocantur

Quid si variant statuta uxoris & Viri?

seu quæ statum rerum immobilium, & earum jura determinant, ita comparata sunt, ut omnino illis renunciari possit, & pacto vel expresse, vel tacito aliud constitui. Iam autem, cum uxor per matrimonium transit in domicilium mariti, & ejus potestati subjicitur, censetur quoque se ipso facto subjecisse statutis domicilii mariti, adeo, ut omnino credi debeat, societatem conjugalem initam esse, prout jura Domicilii mariti illam informarunt. Hoc posito, de jure in res mobiles alibi sitas, judicandum nunc quidem erit, non ex statuto rei sitæ, sed ex juribus domicilii mariti: Dn. Hert. *cit. l. Conf. Tiraquell. alleg. loc. n. 52.* Denique cum non raro contingit, domicilium a marito mutari, disputatur quoque inter Doctores, quid tunc dicendum, si forsan maritus antea in tali loco habitaverit, ubi acquæstus conjugalis inter conjuges statuto locorum erat dividendus, sed postmodum ad ejusmodi domicilium se conferat, ubi jus commune Romanorum viget, utrum uxor mortuo marito possit dimidiam acquæstus ex statuto prioris domicilii petere. Id quod Boërius apud Garfiam *de acquæst. Conjug. n. 141.* asserit, quod ipse Garfias quoque admittere videtur, quia tantum *n. 142,* hunc excipit casum, si maritus uxori promississet, quod nunquam domicilium mutare vellet, & tamen postea mutaverit, quam sententiam quoque defendit Lauterb. *de societ. bon. conjug. C. 2. §. 17.* Verum dubia hæc sententia exinde videtur, quod omnis successio maxime in mobilibus bonis, in quibus plerumque acquæstus conjugalis consistit, æstimetur secundum statuta loci, ubi defunctus decessit, quibus conjuges noviter se submisisse videntur. Joh. a. Sande *L. 4. Tit. 8. D. 7. Carpz. P. 3. C.*

3. C. 23. *Def. 13. Conf. Dn. Præses de success. ab Intest. Diff.*

6. C. 3. §. 5.

§. 24. Ubi ergo vera omnium bonorum communio inter conjuges viget, quid de jure mariti in acquæstum conjugalem dicendum sit, facile constat. Cum enim natura & indoles societatis omnium bonorum hæc sit, ut omnia lucra & quæcunque alias quocunque titulo acquiruntur, communicentur inter socios, illa quoque jura, quæ de hac societatis specie disponunt tunc pariter attendenda, ita, ut statim in acquisitis conjuges jus aliquod commune acquirant, & sic dissoluto matrimonio superstes dimidiam bonorum sibi retineat, nisi aliud forsan cautum statutis provincialibus, sicuti in jure provinciali March. Badens. P. 6. L. 15. §. ferner sehen. ubi uxori tertia pars assignatur, & quidem ad Conjugem superstitem non jure hereditario, sed potius jure proprio societatis sc. defertur. Sic itaque huc pertinet, quæ Conjuges ex negotiationibus licitis constante matrimonio acquisiverunt, quacunque demum opera uxoris acquisita sint, five obsequiali five artificiali. Garfias *de acqu. Conjug. n. 72.* & denique omnia alia bona quocunque modo acquisita. Cæterum ubi talis communio omnium omnino bonorum non viget, sed tantum quæ ex quæstu veniunt, inter conjuges communicantur, non alia quoque erunt communia, quam quæ ex quæstu acquiruntur *die Erwerungenschaft* / uti vocari solet; modo acquisitio talis facta constante matrimonio, nam si dependeat ex jure uni Conjugum ante matrimonium jam contractum quæsito, ad hanc communionem haud possunt referri Molinæus *ad Consult. Paris. §. 45. Gl. 1. n. 187.* veluti si maritus ex jure consanguinitatis, tempore matrimonii re-

De jure mariti in acquæstum conjugalem ex statutis locorum.

retraxisset bona avita, certe hæc bona quidem constante matrimonio acquiruntur, sed cum jus ex quo retrahit, jam ipso matrimonio antiquius est, merito, maritus sibi soli acquirit. *Garfias de Expensis C. 22. n. 13.* quod pluribus exemplis declarat *Lauterb. de societ. bon. Conjug. C. 4. §. 8. seqq.* Cætera huc pertinentia satis luculenter expendit *Garfias de acquæst. conjug. & Lauterb. cit. Disp.* quæ brevitatis studio repetere nolo.

CAP. III.

De

Operis Uxorum Obsequialibus.

§. I.

Varia operarum in jure conditio.

Varia operarum est in jure conditio, prout personæ variant, a quibus præstantur, & exiguntur. Dantur operæ servorum, dantur & libertorum. Præterea notæ sunt hodie operæ rusticorum, & suo modo Vasallorum, quibus addi posset etiam famulorum, & præterea quodam modo liberorum, quæ Parentibus præstantur. Ast harum operarum non potest esse una eademque ratio, cum diversa sit personarum conditio, intuitu quarum jura ubique variant. Serviles operæ apud Romanos durissimam habebant conditionem, quia servus absolute erat in proprietate Domini five nunc easdem præstaret Domino, five alius jure servitutis eas exigeret *t. t. ff. de oper. serv.* Remissiores erant libertorum, & unice in ministerio & officio liberti consistebant; ceteræ non præstabantur, nisi promissæ *L. 2. ff. de oper. libert.* Rusticorum operæ vel determinatæ sunt, vel inde-
ter-

terminata sunt, vel indeterminate debentur, prout consuetudo, vel statutum hoc exigat. Vafallorum vero in nudis seruitiis feudalibus, vel indeterminatis, vel determinatis consistunt, prout feudum est vel proprium vel improprium. Liberi vero, cum obsequium parentibus debeant *t. t. ff. de obsequ. Parent. & Patron prest.* suo modo etiam operas Parentibus debent: & licet Tryphoninus in *L. 9. cit. l.* asserat, pietatem liberos parentibus, non operas debere, adeo ut ne quidem possint operas ab eis stipulari *L. 4. ff. si quis a parent. manum. sit*, attamen hoc intelligendum de emancipatis liberis, de his vero, qui adhuc in sacris paternis sunt constituti, aliud sine dubio dicendum, quippe per quos etiam pater de jure Romano acquirit.

§. II. Dantur etiam operæ uxorum, quæ itidem sua propria jura habent, quatenus uxoris conditio a statu personarum prædictarum diversa est, de quarum natura, & obligatione, ut eo, rectius constet, ante omnia & natura operarum, & obligatio ad eas præstandas ex principiis naturalibus & civilibus eruenda est. Quod naturam operarum attinet, notum est, quod operæ definiantur, quod sint diurnum officium *L. 1. ff. de oper. libert.* Cæterum officium in genere est actio hominis pro ratione obligationis ad normam legum recte attemperata. Pufend. *de offic. hom. & civis c. 1. §. 1.* Quod si itaque Ictus per officium hoc ipsum, quod dictum est, intelligit, operæ plenius definiuntur, quod sint actiones secundum obligationem a lege determinatam, in commodum alterius necessario subeunda, & præstanda, & quia plerumque diurno, non nocturno tempore præstari solent, hinc diurnum officium vocantur, quamvis alias, aliquæ etiam nocturno tempore præstari extra-

Quid sint
operæ uxo-
rum.

Quomodo
debeantur.

ordinem debeant. Dion. Gothofred. ad *cit. L. 1.* Fluunt autem hæ actiones alias præstandæ *vel ex peculiari pacto*, quales sunt operæ, quæ per locationem alteri præstantur, vel ex *subjectionis vinculo*, cum hoc naturæ subjectionis inesse videatur, ut qui alterius subest potestati, se ad ejus nutum dirigere debeat, vel denique *ex obligatione ad gratitudinem*, cum hæc etiam adstringat illum, qui maximis beneficiis ab aliquo honoratus est, ut quavis occasione eidem inserviat, idque vel ex *jure imperfecto*, vel *perfecto*, quo refero *libertorum operas*, quas Patrono propter ingens acceptum beneficium præstare debebant. Ita hæ operæ vel indeterminate vel determinate alicui debentur, prout natura obligationis, vel conditio personæ id postulat. Quod si hoc ad operas uxorum applicamus, fundamentum illarum petendum est, tum ex subjectione uxorum, tum etiam ex promissione implicita, quæ censetur in ipsa desponsatione, & consensu matrimoniali edita, dum se obligasse videtur ad omne id, quod natura matrimonii postulat, de quo fundamento postea plenius agendum est. Apparet saltem ex hoc ipso fundamento magis operas hic intelligi indeterminatas quam determinatas.

Operæ quod-
tuplices?

§. III. Cæterum operæ hæ vel præstantur nudo officio personali, marito exhibendo, eidemque obsequendo, vel alia industria artificiali, indeque operæ sunt vel *officiales* sive *obsequiales* vel *artificiales*, quæ distinctio etiam in operis libertorum locum invenit *L. 6.*

Officiales
quid?

§. 9. ff. de oper. Libert. Officiales seu obsequiales a Zasio *L. 1. singul. Respons. C. 3. n. 7.* definiuntur, quæ ex *habilitate ministrantis*, & ex *commodo ejus, qui illas percipit*, consistunt, personæque ministranti convenientes in Domini per-

*personam referuntur, atque adeo ad inservitionem personalem pertinent, quæ si ad uxorem applicamus, sunt omnes actiones uxoris in mariti commodum, & personam præstandæ, quibus personæ mariti inservit, & inde ejus commodum quærit; quales operæ sunt, adesse marito, eidem cœnam parare, rem domesticam ejus curare, quæ ad ejus personam pertinent præstare, & procurare, sublevare maritum in rebus domesticis & hujus generis alia. Hinc a nudo obsequio has recte distingvendas esse judicat Zasius cit. l. n. 3. quod tantum in nuda honoris exhibitione, & reverenti verecundia consistit, veluti quod maritum non possit actione famosa facile convenire, quod alia reverentiæ signa eidem exhibere teneatur, cum e contrario ex operis semper aliquod commodum, & emolumentum in maritum redundare soleat. *Artificiales* vero operæ dicuntur, quæ non personæ mariti præstantur, nec ab uxore qua tali, sed potius quatenus extraordinem aliquod artificium exercet, & ita in mariti personam non diriguntur, ut, si uxor commercium aliquod exercet, frumentum emendo, vel vendendo, si netrix, vel lotrix sit &c. In summa rem ita colligit Zasius cit. l. n. 14. ajens: *officiales operæ rem mariti, ejusque personam, victum, curationem, otium, quietem, voluptatem directo respiciunt, & separata mariti ratione, ejusque commodo personali, potius molestiæ sunt: quam operæ. Artificiales vero, quæ absolute in se se nullo habito respectu ad personam mariti fiunt, & a quocunque cuicunque, quolibet etiam tempore fieri possunt. Addit ille, esse operas mixtas, quæ & circa mariti officium versantur, & artificiales sunt, sed quatenus mariti personæ ex obligatione erga eum præstantur, a potiori facienda est denominatio,**

Quid obsequium?

Artificiales quid?

An ab his dif-
ferant servi-
les operæ.

ut adeo officiales dicendæ videantur. Ab his Zafius
cit. l. n. 19. distinguit serviles operas, quo refert sordidiora,
& viliora servitia, & ministeria, ut esse agasonem, mu-
tionem, aurigam, opilionem, bubulcum, saltuarium,
armigerum, dapiferum, cocum, pincernam, ostiari-
um, verrere domum, aream, plateas, operari in molen-
dino, ruri macerari, haurire aquas, fodere, ligna secare
& ad culinam & fornaces perferre, colligere segetes
convehere in horrea, ligna ex sylvis cum equis vehe-
re &c. Verum si hæc convenienti ratione cum operis
uxorum comparamus, duæ hic sunt separandæ quæ-
stiones (1) an uxor ad hujusmodi sordida officia oblige-
tur, de quo infra agendum, & ex conditione uxoris &
mariti de eo statuendum erit; (2) an si uxor *ex condi-
tione sua* talia vilia ministeria præstet, illæ non possint
æque ad officiales suo modo referri? quod utique cum
Hahnio *ad Wes. Tit. de oper. libert. n. 3.* asserendum, cum
personæ mariti præstentur, & his ipsis quoque uxor
personæ mariti inserviat, licet vel maxime sordi-
da sint.

Unde uxor
ad operas ob-
sequiales te-
neatur?

§. IV. Cum itaque obsequiales operæ ab artificia-
libus suam separatam indolem, & naturam habeant,
jam ulterius de fundamento obligationis, ex qua uxor
ad illas præstandas obstringitur, videndum est, ut inde
postea de jure mariti in has operas judicare possimus.
Equidem societas conjugalis primario ad liberorum pro-
creationem, & educationem contrahitur, sed quoniam
hæc societas debet esse constans, & perpetua, simul quo-
que ad rei domesticæ & œconomicæ curam debet esse
adornata, cui gubernandæ maritus, tanquam caput fa-
miliæ præest, uxor vero, tanquam adjutrix, & auxi-
liatrix marito a Deo data & destinata *Genes. II, 18.* eidem

au-

auxiliatrices manus præbere, & eundem sublevare omnino debet, id quod tum obsequium maritis præstandum, tum potestas mariti in uxorem ostendit. Hoc intuitu apud veteres Germanos uxores sub ipsis incipientis matrimonii auspiciis, admonebantur, *se venire laborum & periculorum sociam, idem in pace, idem in prælio passuram ausuramque* Tacitus de morib. German. Neque itaque errant, qui finem duplicem matrimonio præfigunt, (1) sobolis procreationem (2) *mutuum adjutorium*, ex quo altero fine uxor utique ad operas adstricta est, per quas rei familiaris facultates, & augeantur, & conserventur. Recte enim Xenophon L. 5. memorial. de administr. domestic. p. m. 827. lit. a. mihi dixisse videtur: *uxorem, quæ in domo bona sit socia, tantundem habere momenti ad utriusque utilitatem, quantum vir babeat.* Nam plerumque viri opera facultates in domum veniunt, & maxima pars earum uxore premente, consumitur, quæ quidem, si recte fiant, amplificatur domus sin autem secus, diminuitur. Plenius hoc illustratur ex dialogo Ischomachi & Socratis de officio bonæ uxoris in domo mariti apud Xenophontem cit. l. pag. 836. seqq. ubi eleganter agitur de operis uxorum, quas intra domum præstare debeat. Hoc intuitu Patres Ecclesiæ sæpe uxores comparaverunt ancillis, imo Augustinus in C. 14. C. 33. q. 5. diserte dicit: *satis hinc apparet, quemadmodum subditas fœminas viris, & pene famulas lex esse voluerit uxores, &c.* & C. 12. ibid. ait: *Est ordinaturalis in hominibus ut serviant fœminæ viris, ex qua posita subjectione, utique ipsa quoque obligatio ad operas evidenter deducitur, alias enim hæc obligatio inanis foret.* Bre- viter, & finis matrimonii secundarius sc. *mutuum adjutorium*, & subjectio uxoris, operas domesticas omnino ab

uxore exigit, quas marito promississe videtur, dum eidem fidem de matrimonio dedit.

An uxor propter alimenta teneatur ad operas?

§. V. Solent præterea Jcti aliud fundamentum obligationis uxoriæ ad operas, deducere ex alimentorum perceptione, quod sc. maritus teneatur uxorem alere, & ita ipsa quoque obstricta sit ad operas. Coler. *de Process. Execut. P. 1. C. 2. p. 9. seqq.* ex quo deinde quoque ulterius inferunt, quod vidua quoque ad easdem operas teneatur, quamdiu ex bonis communibus alitur. Verum, quamvis hæc ratio prioribus conjuncta aliquid probare possit, certe per se posita non adeo vires sortitur, cum haud videatur necessaria consequentia: *qui mihi alimenta debet, illi contra operas debeo*, nam, ut inferius dicam, uxor a marito alenda est, licet vel maxime eidem nullas præstare operas possit; interim hæc ratio aliquid quoque confert, ut quia sc. ad mutuum adjutorium uxor a marito assumpta est, & præterea ab eo alitur, eomagis jam adstricta sit ad operas.

An operæ uxoris remitti possint?

§. VI. Adeo autem uxor ad operas præstandas obligatur, ut dubium esse possit, an in pactis dotalibus uxori tales operæ remitti possint? Equidem alias certum est, operarum præstationem posse remitti illis, qui illas debent vel ex promissione, vel ex obligatione obsequii, uti constat, Patronos libertis remittere operas posse *L. 41. ff. de oper. libert.* etiam tacite *L. 48. pr. eod.* adeo, ut si liberatam Patronus in concubinato habere cœperit, operas eidem remisisse videatur. *L. 46. eod.* Verum hæc remissio operarum tantum eo respicit, ne liberta amplius operas in commodum Patroni præstare debeat, non vero, ut liberta plane otio se dedere, & sibi ipsi operas præstare non possit. Atque adeo hoc ipsum forsan ad illum casum applicari posset, si ma-

maritus sponte commodo ex operis uxoris proveni-
nienti renunciare vellet, de quo casu postmodum
agendum erit; Ast in præsentī tantum quæstio est de
omnimoda remissione operarum, veluti si sponsus
sponsæ, ut fieri solet, promississet: Sie sollte mit der
Haushaltung nicht beschweret werden / im Hause
nicht arbeiten / oder etwas angreifen / sondern allein
ihrer commodität pflegen / er wolte die Haushal-
tung durch andere verrichten lassen. &c. Certe hoc
pactum videtur esse turpe, & bonis moribus contrari-
um, cum revera aberret a scopo matrimonii secun-
dario, & ad otium inducat, omnium malorum radicem
& fomentum, nisi forsan uxor propter defectum corpo-
ris inepta videatur, & tamen nihilominus sponsus eandē
ducat, sic enim hæc promissio aliquem effectū haberet,
quem tamen rursus amitteret, ubi pristinae postea esset
restituta sancitati. Unde & in *L. 41. ff. de oper. libert.* diserte
dicitur, quod remissis operis verecundiæ obligatio non
censeatur esse remissa liberto, & sic nec illæ operæ, quæ
ex verecundia promanant, quemadmodum etiam re-
missis servitiis feudalibus, haud remissa sunt illa servi-
tia, sine quibus fidelitas Vasallitica præstari non potest,
Dn. Præs. in *Exam. Iur. Feud. c. 2. q. 24. in fin.* Simili itaque
ratione, si vel maxime hoc pactum aliquem effectum
haberet, tamen tantum intelligendum esset, de gravio-
ribus operis domesticis, non vero de illis, quæ ex sub-
jectione & reverentia marito debita, intime fluunt,
nam, sicuti illa remitti non potest, ita quoque nec illa
obligatio operarum, quæ exinde fluit.

§. VII. Cum itaque propter operas Oeconomicas præ-
standas uxor adsumatur, ad has vero sæpe puellæ
inidoneæ sint, vel quod plane otiose vivant, vel, quod

An pater pos-
sit juste dis-
sentire a nu-
ptiis, si puella
ad operas
alio inepta sit?

alio vitio laborent, propter quod impediuntur futuro
 marito debitas præstare operas, quæstio oritur: An
 Parentes inde nanciscantur justam dissentiendi causam
 in nuptias filii, si possint docere, puellam esse admo-
 dum ineptam ad operas uxorias? Certi quidem juris
 est, parentes in nuptias liberorum consentire debere,
 sed tamen haud abuti posse sua potestate, adeo, ut si ju-
 stas causas dissensus allegare non possint, Consistorio
 incumbat supplere defectum consensus paterni, ut
 etiam ita liberi invitis parentibus sponsalia contrahere
 queant. Carpz. *L. 2. Jurispr. Eccles. Def. 53. n. 5. Mev. ad
 Jus Lubec. L. 1. Art. 4. Tit. 2. n. 10.* Citantur ergo parentes
 a Consistorio, ut causas dissensus sui exponant, & de-
 inde Consistorium de illis cognoscere possit, utrum suf-
 ficientes sint? nec ne? Carpz. *allegat. L. Def. 55. n. 4.* Præ-
 laudatus Dn. Schöpffer *in Synopsi jur. priv. tit. de Sponsa.
 lib. n. 21.* Si insufficientes deprehendantur, rejiciuntur,
 quales sunt, paupertas puellæ, quod sit plebejæ condi-
 tionis, quam nobilis juvenis vult ducere Carpz. *cit. Def.
 55. & 56.* si vero sufficientes sint, aliud dicendum; atque
 huc omnino referendum esse existimo, si pater possit
 ostendere, puellam ad operas domesticas esse ineptam.
 Quemadmodum enim Pater filiæ recte dissentit, si ju-
 venis, qui filiam in matrimonio sibi dari petit, ineptus
 sit ad alendam familiam, & instituendam rem œcono-
 micam, cum pater providus omnino præcavere debe-
 at, ne filia per matrimonium ad paupertatem deduca-
 tur, sed ut tali nubat, qui ipsam alere possit, ad quod
 maritus tenetur: Ita e contrario pater juvenis juste
 dissentit, si satis possit docere, ipsam ineptam, & ini-
 doneam esse ad operas domesticas, nec spem superesse
 ut propter depravatos mores ad frugem areducatur, &
 ad

ad labores adſueſcat. Licet enim vel maxime filius vellet hanc obligationem ad operas præſtandas eidem remittere, tamen, cum remiſſio ut plurimum ex cœco pruritu amoris erga puellum fieri ſoleat, parentum utique eſt providere, ne filius per tale matrimonium ad paupertatem reducatur, quod omnino metuendum eſt, ſi puella ad otium, & meras delicias educata, & ad fruges conſumendos nata eſt. Neque enim ſufficit, quod maritus aliquid acquirere poſſit, niſi etiam uxor poſſet acquiſita conſervare.

§. VIII. Ex eodem quoque fundamento nunc fluit decifio hujus quæſtionis, an, ſi poſt contracta ſponſalia ſponſa plane in idonea ad operas præſtandas fiat per casum fortuitum, veluti, ſi viſum, vel oculos amittat, ſi alio graviore morbo perpetuo laborare incipiat, juſte propterea repudiari poſſit? Quod omnino affirmandum eſſe exiſtimo per *C. quemadmodum 25. X. de ſponſal.* quia ſponſalia ſemper contracta eſſe cenſentur ſub illa conditione: *rebus ſic ſtantibus*, quando ergo ſtatus rerum ita mutatur, ut nunquam ſponſus ſponſalia contraxiſſet, ſi talem casum antea prævidere potuiſſet, omnino ob tacitam conditionem deficientem ſponſalia carent effectu. Duarenus *ad tit. ſolut. matr. in pr. §. 4.* Sanchez *de matrim. L. 1. Diſp. 62.* Baſilius Ponce *de matrim. L. 12, C. 17.* Barboſa *in collect. ad cit. Text.* Quin quod in alleg. Text, hic ipſe casus haud obſcure comprehenſus eſſe videatur, ubi Pontifex ait: *Quod ſi poſt juramentum hujusmodi mulier fieret non ſolum leproſa, ſed etiam paralytica, vel oculum, aut naſum amitteret, ſeu, quicquam ei turpius eveniret, numquid vir teneretur eam ducere in uxorem?* ex quo patet, ne quidem jurata ſponſalia tali casu habere effectu, quoniam etiam in juramento inſunt omnes illæ tacitæ conditiones,

Quid ſi poſt ſponſalia ſponſa inidonea fiat ad operas, an juſte repudiari poſſit?

tiones, quæ in ipso principali subintelliguntur negotio, h.e. in iuramento etiam latitat clausula rebus sic stantibus Conf. Dn. Præses *de diff. spons. sect. 29. §. 4. seqq.*

Quid si ante
sponsalia jam
inepta ad o-
peras repe-
riatur & ma-
ritus errave-
rit?

§. IX. Quod si jam ante sponsalia contracta ita depravatis moribus sponsa fuerit, ut magis ad otium, quam ad labores composita esse videatur, sponsus autem eam aptissimam ad operas crediderit, & ita se erravisseprehenderit, majores difficultates se exerunt, an talem repudiare possit? Nam & tunc firma sponsalia esse existimant quidam, licet sponsus circa mores erraverit, Brouwer *de jure connub. L. 1. C. 15. n. 14.* Havemann *de jure connub. L. 1. T. 4. §. 6.* Verum, quemadmodum Dn. Præses *cit. L. §. 31.* optime ostendit, etiam sponsum in tali casu, ubi circa mores erravit, posse resilire a sponsalibus, cum alioquin infelicissimum matrimonium metuendum esset, ita quoque hoc in casu idem dicendum esse arbitror. Quæ enim ad otia adsueta est, & omnes labores fugit, quæ omnia negligit, non potest non quoque pessimis, & quidem talibus prædita esse moribus, quæ conjugium non nisi infelix reddere possunt, ad minimum sponsus jacturam fortunarum suarum ex tali conjugio metuere debet, præsertim, si œconomiam amplissimam exerceat, cui uxor præfici debet. Quamvis vero ei imputari possit, quod non accuratius in mores sponsæ inquisiverit, tamen facile ab ipsa sponsa, vel ejus Parentibus, aut amicorum commendatione decipi potuit, cum sponsa bonos ordinarie soleat mentiri mores, ut modo sponsum eo citius ad conjugium inducat.

Sed' matri-
monium pro-
pterea non
dissolvitur,

§. X. Quod si autem matrimonium semel cum tali persona contractum sit, illud propterea haud dirimendum, si vel maxime ex post facto, casu aliquo fortuito inidonea ad operas reddatur, veluti, cum perpetuo mor-

morbo laborare incipiat. Multa enim impediunt matrimonium contrahendum, quæ contractum non rescindunt, quod evidenter docet Pontifex in *C. 25. X. de jurej.* Equidem Rennemannus in *Jurisprudencia Rom. Germ. m. 1. D. 42. tb. 36. lit. c.* contrarium asserere, & evincere videtur, quod etiam Magistratus possit admittere diremptionem hujus matrimonii ex hac causa. Nam quamvis excipiat casum morbi fontici, aliusque calamitatis, sine culpa uxoris contingentis, statim tamen addit: *Nisi etiam ob causam hujusmodi domestica conversatio, & usus thori conjugalis omnimodo sit præreptus, ut hoc casu sana & juniori parti, si se aliter continere non possit, alia nuptie, causa cognita, si infirmæ de cura & alimentis fuerit prospectum, maxime si fiat cum illius consensu, non sint interdictæ.* Sed hæc vix applausum invenient, si ad trutinam doctrinæ Christi examinentur, qui tantum divortium propter *πρωβήαν* concessit, et si vel maxime hæc vox late intelligi debeat, tamen non alia potest impedimenta comprehendere, quam quæ delictum gravissimum involvunt, quo talis casus fortuitus referri non potest.

§. XI. Cum itaque matrimonium ob defectum operarum dissolvi non possit, sed ita tamen a parte uxoris deficiat mutuum adjutorium, propter quod marito imponunt nonnulli onus alendi, dubitari posset, an maritus nihilominus uxorem ægram, quæ nullas operas præstare possit, alere teneatur? Certe si fundamentum necessitatis alendi, secundum Colerum supra refutatum ex operis præstandis petendum esset, decisio in promptu foret, uxorem ejusmodi plane alendam non esse. *Surdus de aliment. L. 1. Qu. 33.* varios circa hanc quæstionem casus distingvendos esse censet, nam quando (1) uxor non utitur quidem integra valetudine, sed

An uxor non sit a marito alenda, quæ operas præstare non possit?

infirmetas tamen eandem non absolute retrahit ab obsequio Viri, & operis domesticis, tunc alendam esse vult a Viro, cui adhuc debita præstat servitia. Quod si autem (2) infirmetas adeo gravis foret, ut uxor dotata non possit marito servire, & operas præstare, tunc tantum illam alendam vult, quatenus fructus dotis suppetunt. Quando itaque (3) fructus dotis non sufficiunt pro alimentis & impensis, æq; mulieri quam viro necessariis, mulier autem dives sit, & habeat alia præter dotem bona, tunc quicquid consumptis fructibus deest, putat *n. 14. seqq.* ab ipsa uxore supplendum esse. Si recte Surdum intelligo, videtur officium mariti circa alendam uxorem ex hisce duobus fundamentis deduxisse (1) quod dotem acceperit (2) quod operas uxor præbeat. Neutra vero ratio concludit, sed marito onus alendi uxorem incumbere existimo, si vel maxime non sit dotata *L. 13. C. de negot. gest. Carpz. L. 2. jurispr. Consist. Def. 219. n. 13. Klock. Vol. 3. Conf. 129. Joh. Baptista Pontanus de aliment. C. 14. n. 5. vel alias ægra ut operas præstare non possit. Pontanus alleg. loc. n. 6. quia obligatio alendi marito qua tali incumbit, quia caput familiæ est, & sic quoque onera familiæ ferre debet. Unde frustra quoque necessitas alendi restringitur ad dotis proventus, aut operas, adeo, ut si alimenta denegaverit, dotem & lucrum statutarium amittat. Carpz. P. 3. C. 26. Def. 5. Schœpff. in synopsi juris privati tit. de Rit. Nupt. n. 64.* Aliud forsan dicendum, de hac quæstione, an maritus teneretur pigram uxorem alere, quæ nullo modo ad operas adduci potest; nam sicuti ex potestate maritali marito aliquod jus cogendi in uxorem competit, ita non dubium est, quin quoque uxorem pigram subtractione alimentorum coercere, & ita ad operas compellere possit.

§. XII. Perspecta necessitate operarum præstandarum, nunc ulterius disquirendum est, an omnes cujusque conditionis uxores operas præstare debeant, præsertim, si uxor fuerit nobilis? Multi nobilem uxorem ab obligatione operarum liberant, moti ratione illa, quod sc. marito hoc ipsum dedecori videatur, si operas ab uxore exigere velit; quo & facere videtur *L. interdum 34. in fin. de oper. lib.* ubi lctus ita: *Sed si liberta, quæ operas promisit, ad eam dignitatem perveniat, ut inconueniens sit præstare Patrono operas, ipso jure hæc intercedit.* Et hanc sententiam tuentur Panorm. in *Cl. literas de rest. spol.* Cuno de *Pact. L. 1. C. 6. n. 206.* Sanchetz de *matrim. L. 6. Disp. 6. §. 14.* Brunnem. ad *L. 34. cit. n. 2.* Ex quo concludit Bartolus, in *L. divorcio 8. ff. solut. matrim. n. 4.* (quæ in Gothofredi editione est *L. 7. §. 1. ff. solut. matrim.*) quod vidua nobilis, licet vel maxime post mortem mariti, de bonis ejus alatur, tamen non teneatur operari, & sic, quicquid operis suis acquirit, sibi acquirere videtur. Sed duæ sunt diversæ quæstiones, quas Bartolus hic confundit (1) an uxor nobilis teneatur operari? (2) an, si vel maxime non obstricta sit ad operas, nihilominus vero talia marito præstiterit, sibi acquirat? hanc posteriorem adhuc intactam hic relinquo dum prius excutiendum erit, an ad operas adstricta sit Hic vero contra prædictos Authores contrarium tuetur Tiraquell. de *nobilitat. C. 20. n. 95.* ex ea ratione, quod (1) conditio creditoris non debeat fieri deterior propter nobilitatem debitoris, (2) generaliter in jure uxor obligata sit ad operas præstandas, nec ullibi reperiatur excepta uxor nobilis (3) Ad *cit. L. 34.* respondet quod loquatur de liberta, cui dignitas accessit, quæ illam excusat sc. a vilibus operis, quæ liberta promiserat,

An nobilis uxor operas præstare debeat.

nam de promissis operis artificialibus extraordinariis, ad quas alias non obligabatur, loquitur textus. Verum hic non de operis extraordinariis sed, quæ natura societatis conjugalis postulat, nobis sermo est, (4) urget quod uxor nobilis æque subdita sit marito, ac ignobilis, & sic cum utrobique eadem causa adsit, non potest non quoque idem effectus se exerere, præsertim cum (5) nobilitas non excuset ab his, quæ uxor facere tenetur, quod deinde variis exemplis illustrat. Verum utraque sententia, cum non satis sit definita, aliquid veri & falsi habere videtur, scilicet obligantur uxores indefinite ad operas præstandas, sed leges non determinant distincte certas operas, ad quas obligatæ esse debeant, adeoque hoc omnino judicandum esse videtur ex conditione personarum & regionis consuetudine. Non dubitandum est, quin opificis & rustici uxor graviores labores suscipere debeat pro conditione personæ suæ, quas non suscipere tenetur uxor nobilis; licet illa ad operas convenientes adstricta sit. Hinc non dicitur mariti conditio fieri deterior, si uxor nobilis vilia servitia non præstat, id quod & marito dedecori foret, & quando nubit nobilis puella, secundum consuetudinem regionis se obligasse censetur *L. 31. §. 2. ff. de Edict. Ædil. & omnis promissio intelligitur secundum qualitatem personæ, atque adeo non potest conqueri vir, si uxor non præstat ea, ad quæ non est obligata. Surdus de aliment. Tit. 4. Qu. 29. n. 14.*

An vidua etiam operas præstare debeat durante jure retentionis?

§. XIII. Extendunt vero Doctores hanc obligationem ad præstandas operas etiam post mortem, adeo, ut etiam vidua durante retentionis jure, in commodum heredum laborare debeat, puto filiar ducere, nere, fuere, texere Paul. de Castro in *L. divertio ff. sol. matr. n. 10. Coler.*

de

de Process. Execut. P. 1. C. 2. C. 196. Carpz. P. 2. C. 25. Def. 15. n.

3. Nam ait Carpzovius, *non debet mulier in domo mariti stare otiosa tanquam truncus, aut corpus mortuum, sed assuefacienda est ad lanificia & fusum, pro depellendis otiiis, quæ ut plurimum inducunt luxuriam, aliaque vitia.* Hoc vero deducunt exinde, quod durante jure retentionis alimenta necessaria ex bonis capiat, Carpz. *cit. l. Def. 12.* & ideo per id tempus, quo alitur ex communibus bonis, tenetur operari heredibus mariti, non aliter, atque marito tenebatur Carpz. *cit. l. D. 15. n. 2. Coler. cit. l.* Verum prædicti Doctores hoc ita restringunt, ut fere non appareat, an & quas operas vidua præstare heredibus debeat, nam officiales seu obsequiales, quæ marito ordinarie præstantur, non possunt amplius præstari; ad artificiales vero non adstringunt viduam, quo facit decisum apud Carpz. *cit. Def. 15.* Dasjenige aber/so sie mit Weben/ Spinnen/ und dergleichen Arbeit binnen wehrender Zeit verfertiget/ und zubereitet/ verbleibt ihr der Wittwen eigenthümlich billig/ und sie mag solches in die Erbschaft zu conferiren nicht angehalten werden. Nihil ergo restat, quam ut asseramus, uxorem administrationis curam subire tenere, & sic operas ex obligatione ad administrationem præstat, sicuti negotiorum gestor, & in hunc quoque finem rationes administrationis reddere debet Carpz. *P. 2. C. 25. Def. 14.*

§. XIV. Evieta itaque obligatione uxorum ad operas, reliquum est, ut videamus, in cujus commodum illas præstare, & cui lucrum ex operis quæsitum acquirere teneatur. Nam licet jura fere omnia in eo conveniant, quod uxor adsumpta in mutuum adjutorium ad operas teneatur, tamen in eo discrepant, cui lucrum tale acquiratur. Vidimus in *cap. antec. circa f. varia locorum* reperiri statuta, secundum quæ acquæstus conjugal

Cui operis
suis acquirat
uxor?

galis,

galis, seu quod communi labore quæsitum, dividi debeat inter conjuges, quæ statuta plenius explicantur a Garf. *de acquæst. conjug.* & Lauterb. *de societ. bon. conjug.* Ast hæc nunc quidem seponamus, tantum consideraturi, quale jus secundum Jus commune Romanum marito in operis uxorum competat.

Marito com-
modo & lu-
cro cedere
debent ope-
ræ obsequia-
les uxorum.

§. XV. Scilicet jam in limine hujus capituli ostendimus ex natura operarum officialium, illas præstandas esse in commodum mariti, & derivandas ex obligatione uxoris erga maritum, quæ partim tacitam quandam promissionem de mutuo adjutorio, partim etiam subjectionem pro fundamento habet. Sicuti jam operæ libertorum Patronis cedunt, quod in ejus commodum præstari debeant, ita quoque operæ uxorum in commodum mariti cedunt, unde regula nata: Quicquid uxor operis obsequialibus acquirit, marito acquirit. Et hoc ipsum communiter probare solent ex *L. sicut 48. pr. ff. de oper. libert.* ubi lectus ita: *Sicuti Patronus, ita etiam Patroni filius, & nepos, & pronepos. qui libertæ nuptiis consensit, in officio mariti esse debet b. e. marito officiales debet operas.* Hoc est enim officium uxorum qua talium, ut viris suis inserviant, illisque officium personale præstent, prout supra §. 2. & 3. dictum. Quod autem per officium in adducto textu intelligantur operæ officiales, atque adeo operæ & officia non distinguantur, uti putat Gothofred. *in not. lit. d.* patet ex *L. 2. C. de obseq. Patron. præstandi*, ubi dicitur, quod libertæ non cogantur officium Patronis præstare, si voluntate ejus essent nuptæ. In *L. 11. §. 16. de oper. libert.* rursus officium Imperator vocat operas. Idem ulterius Pomponius confirmat *L. 31. C. de donat. intr. virum & uxorem* asserens: *sed si Vir lana sua vestimentum mulieri*

con-

confecerit, quamvis id uxori confectum fuerit (h. e. in usum uxoris) ET UXORIS CURA, tamen viri esse, neque impedire, quod in ea re uxor tanquam lanipendia fuerit, & Viri negotium procurarit, & in. §. 1. d. l. dicitur, quod si Viri nomine ex lana sua vestimenta confecit virilia, hæc Viri esse debeant, ut is tantum lanæ pretium uxori præstet. Quænam vero ratio diversitatis alia quam hæc, quod quidem uxor sit in officio mariti, non vero maritus in officio uxoris Quascunque ergo operas uxor in commodum mariti exhibet, exinde marito acquirit, sed non contra. Quas enim vestes maritus uxoris nomine curat confici, licet vel maxime uxor ad eas operam & curam suam præstiterit, sui ipsius gratia fecisse videtur, ut eo ornatior & cultior incederet L. 5. §. 10. ff. commod L. 25. de pecul. Roland a valle Consil. 10. n. 12. Gail. 2. Obs. 91. atque adeo hoc ipsum ad vestes quotidianas referri non debet, quia hæc sub alimentis comprehenduntur, quæ uxori a marito debentur, Gail. cit. l. n. 3. Denique nonnulli pro hac sententia adducunt textum in L. 19. §. 1. ff. de pecul. sed non apparet, quid ex hoc textu legitime pro operis uxoris possit inferri. Agitur ibidem de servo dotali, & asseritur, quod habere possit peculium duplex, alterum, quod ad maritum, alterum quod ad uxorem pertinet: Et deinde disquiritur, ad quodnam peculium pertineat, si a servo quid esset acquisitum, & quid ex tali peculio detrahendum sit, si actio de peculio moveatur, an quod marito tantum, an vero etiam quod uxori debetur, quod Ictus distincte decidit. Neque aliquid momenti hic præstant verba: Nam quod ex re mariti quæsitum, vel ex operis suis, id ad maritum pertinet, quia, uti contextus docet, hæc referenda sunt ad servum dotalem, non ad uxorem. In-

terim Doctores in eo communiter consentiunt, quod uxor ex obsequialibus operis marito acquirat Heig. p.2. Qu. 29. Wessenbec. *ad tit. de Rit. Nuptiar. n. 6.* Carpz. *de jure singul. fœm. Dec. 1. Pos. 3. n. 15.* Id. P. 2. C. 25. Def. 15. & P. 3. C. 25. Def. 8. *seqq.* Mev. *ad jus Lubec. P. 2. Tit. 2. Art. 12. n. 133. seqq.* Schœpff. *in Synops. Jur. priv. tit. de Rit. Nupt. n. 58.* Struv. *Ex 29. Tb. 56.* Berlich. P. 2. Dec. 224. n. 40. *seqq.* Menoch. L. 3. *Præf. 51. n. 4.* Tiraquell. *de nobilit. Qu. 20. n. 94. seqq.* Brunnem. *ad L. 51. ff. de donat. intr. Vir. & ux. n. 3. & ad L. 31. ibid. n. 2.* Coler *de Proc. Exec. P. 1. C. 2. n. 167.*

Dubia resol-
vuntur.

§. XVI. Cæterum solent a nonnullis contra hanc sententiam sequentes rationes adduci, (1) quod, ut ancillam non emimus ut pariat, ita uxorem non ducamus, ut opera ejus utamur. (2) quod nec liberi Parentibus, nec ulli ingenui homines alias regulariter operas alteri debeant. L. 10. *de obseq. parent. L. 4. ff. si a parent. L. 56. ff. de fidei* (3) grave dubium oritur ex L. 46. *ff. de oper. libert.* ubi Ictus ita ait: *Liberta, si in concubitu Patroni esset, perinde, ac si nupta eidem esset, operarum petitionem in eam dari non oportere constat.* Si ergo Patronus, maritus suæ libertæ factus, operas amplius exigere a liberta nequit, cum tamen etiam hæc officiales eidem operas debeat, certe ab uxore exigere non posse videntur operæ. Ad primum respondet recte Schilter. *Ex 44. §. 50. circa fin.* finem matrimonii non tantum esse sobolis procreationem, sed & educationem & nutritionem familiæ, quæ fit per bona legitime acquisita; adsumitur enim in adjutorium Viri, & huic subjectionem præbet, atque adeo exinde potissimum ad obsequiales operas adstringitur, non ex alimentorum præbitione, uti quidem existimat Schilt. *cit. l. argumentum ab operis*

ris servorum ducens, uti supra notatum est. Ad secundam rehero, emancipatos quidem non teneri Parentibus ad operas, nec regulariter ingenuos, nisi (α) ex natura societatis aliud appareat, uti ex matrimonio (β) vel subjectionis quædam ratio concurrat. Denique tertia ratio ex *L. 46. cit.* desumpta, satis commode accipi potest de operis fabrilibus, seu artificialibus, quas liberta Patrono speciali pacto promiserat, has utique remississe eo ipso videtur, quo illam in matrimonio, vel concubinato habere cœpit, nam quoad officiales clara est decisio in *L. 48. ff. de oper. lib.* vel dici potest, quod operas, quæ liberta ut talis debebat, eidem remississe videatur, sed nihil additur de operis, quas uxor ut talis jam debere marito incipit, variant enim etiam operæ officiales pro diversa conditione personarum.

§. XVII. De jure Saxonico, an idem obtineat, quod hætenus de jure Romano evictum est, a nonnullis in dubium vocatum est, quia in *Spec. Sax. L. 1. Art. 31. dicitur*; Mann und Weib haben nicht gezwungen Guth zu ihrem Leibe. Sed glossa in *bunc textum* hoc intelligendum voluit de communione quoad usum & professionem, quam decisionem plerique Icti Saxonici secuti existimarunt, etiam de jure Saxonico acquæstum conjugalem ejusmodi ad solum maritum pertinere Petr. Heig. *P. 1. Qu. 29. n. 7.* Franzk. *Lib. 2. res. 11. n. 5. 6.* quam etiam assumpsit Carpz. *P. 3. Const. 25. Def. 9.* Sic pari modo graviter olim disputatum fuisse constat, an secundum jus Lubecense uxor quoque ex operis suis acquirat marito? Cothmannus *Vol. 4. Consil. 24. & 25.* arbitratus est, acquæstum hunc non soli marito acquiri, sed dividendum esse inter maritum, & uxoris heredes, quod pluribus fundamentis a Mevio ad *Jus Lubec. P. 2. Tit. 2.*

An jure Saxonico idem obtineat?

Quid de fure Lubecensi?

Art. 12. n. 84. seqq. recensitis impugnatum. Sed in contrarias partes ivit *Mev. cit. l. n. 94. seqq.* potissimum hoc urgens, quod jus Saxonicum cum jure Romano plane conveniat in hoc passu, jam vero ex jure Saxonico jus Lubecense quoad maximam partem desumptum sit, quæ sententia proinde satis probabilis est, præfertim cum *n. 107. seqq.* dubia a Cothmanno mota latis erudite diluat.

An uxor teneatur marito ad operas nocturnas?

§. XVIII. Hoc obiter addo, cum supra statim in §. 2. *hujus Cap.* dictum sit, *operas esse diurnum officium*, quosdam inde ansam arripuisse, dubitandi, an etiam uxor marito obligata sit, ad operas nocturno tempore peragendas? Hac in quæstione Baldum sibi ipsi contrarium fuisse notat Polydorus Ripa *de nocturno tempore. C. 35. n. 11. seqq.* & hoc non mirum esse ait, quia cerebrum Baldi per Paulum Castrensem, ejusdem Baldi socium, continue volvebatur, sicut avis in aere. Ipse autem Ripa *n. 15.* existimat, nocturnas operas totas succedere uxoris lucro, nisi ratio obsequiorum, vel de sui natura, vel ex necessitate horas nocturnas desideraret. Verum existimo a tempore non esse aliquam differentiam sumendam. Nam quæ operæ ab ipsa præstantur, sunt vel obsequiales, seu ad officium uxoris pertinent, vel artificiales; priori casu sine dubio cedunt in commodum mariti, quamvis maritus absque necessitate tales operas non facile ab uxore exigere debeat. Posteriori autem casu, quid juris sit, infra videbimus.

An & quatenus uxor cogi possit ad operas præstandas?

§. XIX. Cum itaque uxor obligata sit marito ad operas obsequiales, marito quoque non potest non perfectum jus competere ad operas exigendas ab uxore etiam invita, quem in finem supra §. 11. *in f.* privatam quandam marito dedimus potestatem uxorem cogendi ad ejus-

jusmodi operas, etiam per quandam subtractionem alimentorum. Cæterum, si ne quidem hæc privata coactio sufficiens esse possit, non dubium, quin eum in finem judicem implorare queat. *Surdus de aliment. Tit. qu. 29. n. 19. seqq.* Qualis autem actio hunc in finem prodita sit, non satis constat, interim, cum tota causa hæc ex potestate mariti fluat, dubitari non potest, quin summarie tota causa hæc peragi, atque adeo res expediri debeat, per implorationem officii Judicis, qua causæ summariæ ut plurimum peragantur.

§. XX. Sed tamen etiam modum maritus in exigendis operis obsequialibus observare debet, & secum reputare, quod etsi obsequium eidem debeat, tamen uxor non sit nomen meri servitii, sed societatis & amoris, unde vilia abjecta, & immoderata exigere haud debet, *Peckius de test. conjug. L. 4. C. 2. n. 3.* Cum enim hoc quoque jura a Patrono requirant, ut modum fervet *L. 19. de oper. libert.* & tempus ad curam corporis necessarium liberto relinquunt *L. pen. §. 1. ff. eod.* quanto magis hæc dicenda erunt de maritis, qui secundum rationem cum uxoribus cohabitare debent; a ratione autem alienam foret, velle uxores ad instar ancillarum habere, quæ tamen marito in adjutorium datæ. Sic quoque non audiendus erit maritus, si ab uxore exigat operas, quæ vel ætas recusat, vel infirmitas corporis non patitur, vel quibus institutum, vel propositum vitæ imminuitur, ut dicit *Jetus in L. 17. ff. de oper. libert.* Nam licet se indefinite obligasse censeatur ad operas obsequiales, & domesticas, tamen hoc semper pro conditione, & statu personarum, æstimandum est. Præterea cum uxor coruscet radiis mariti, vilia officia ab ea exigere nequit, quæ absque dedecore uxor præstare non possit, uti supra jam vidimus.

Modus in exigendis operis adhibendus.

Conf. Sanchetz *de matrim.* L. 6. Disp. 7. n. 14. Interim, si maritus sit abjectæ conditionis, & ad vilia servitia intra domum præstanda, non possit ancillis, vel famulis uti, omnino uxor quoque ad ejusmodi ancillares operas adstricta erit; quia has mariti conditio postulat, quod observat Ubaldus *de duobus fratribus* Qu. 4. n. 17. asserens: *hoc cognosci in rusticis, quorum mulieres, et si ligonice, & operentur in prædiis, tamen omnia marito quarant, quia, et si uxor pro conditione mariti ad operas ancillares & vulgares haud sit obstricta, tamen, si semel illa sponte præstiterit, omnino quoque inde marito acquiri dicendum est, cum etiam hæ propter adjutorium in re domestica semel præstitæ sint.* Dn. Præses in *Not. ad Laut. Tit. de Riv. Nupt. ad verb. opera.*

Summatim
operæ ux-
orum obse-
quiales recen-
sentur.

§. XXI. Quæ autem singulæ sint operæ uxorum obsequiales, in uno exhiberi catalogo distincte nequit, quæ tamen ex supra dictis facile constare possunt. Breviter Chopius in *Philosophia juris* C. 6. tb. 4. totam rem ita refert: *In officio operum numerarem observationem mariti, & curam familiae reliquæ, nempe, ut ante omnia maritum, ut suum, & communem familiae dominum revereatur, & comis ac blanda ei conversetur, virtutibus marito gratis, & honoratis studeat, vitia quæ sibi & illi dedecori esse possunt, pro possibili vitet, in familia, ac liberorum probæ educationi sedulo incumbat: Servitia ministrorum coordinet, urgeat, ubi præter decoris jacturam potest, manus admoveat, parta sedulo custodiat & conservet, domum tutetur, & quæcunque alia ad familiae decus faciunt, sedulo præstet.* Patet vero ex his, quædam ad nudum officium erga maritum facere, quo etiam imprimis refero, quod ægro marito omnibus modis inservire debeat, quædam, etsi quoque officium erga maritum contineant, tamen
fi-

simul rem familiarem rei domesticæ augere, veluti per bonam, & commodam rei domesticæ administrationem, & prudentem omnium rerum Oeconomicarum ordinationem, & ex his potissimum acquæstus oritur, qui marito accrescit.

§. XXI. Cum igitur uxor ad officia marito præstanda indefinite obstricta, merito dubitari posset, an etiam uxor possit ejusmodi officia marito præstare, quæ non ad ejus obligationem, sed potius ad bene merita remuneratione digna referri possint. Quæ investigatio haud absque omni est effectu. Quid enim, si maritus aliquid uxori in remunerationem donasset, fundamentum decidendi, an talis donatio valeret, exinde petendum est, cum inter conjuges valeat donatio remuneratoria Carpz. P. 2. C. 13. Def. 18. Berl. P. 2. Concl. 15. n. 12. Mev. ad Jus Lubec. L. 1. tit. 6. Art. 2. n. 1. seqq. Sane Pinellus in L. 1. C. de bon. matern. P. 3. n. 51. arbitratur, uxorem debere omnia officia conjugii maritali affectione, & non posse adeo inveniri bene merita erga Virum. Ast Joh. Garfias Tr. de donat. remun. n. 28. seq. in contrarias partes ivit, & varia exempla officiorum adduxit, quæ ad bene merita referri possent. Namque ait: *Si duxeris nobiliorem fœminam, ipsaque te agrotante cibum paret, medicamenta apponat, excubet pernox, fricet, ungat, thorum sternet ipsa, ut mollius cubes, lavet, nec abstineat a coquinariis operis, & servilibus ministeriis, profecto, quia ad ista non tenetur uxor nobilior, si faciat, te modis omnibus demeretur, & singulari & opportuno beneficio affici.* Ast dubitari posset merito, an adducta exempla uxoris officio, an præter officium fecerit? Nam si vel maxime uxor nobilis sit, tamen jam est socia rei domesticæ, & licet ordinarie extra casum necessitatis operis duris haud possit one-

An operæ quædam excogitari possunt extraordinaria, quæ ad bene merita referri possint remuneratione digna?

onerari, tamen ubi maritus ægrotat, omnino esse officii uxoris crediderim, omnibus modis marito præsto esse, & prædicta officia eidem præstare. Nam quædam officia habent suam necessitatem *pro certo rerum statu*, quæ alias forsan marito non essent exhibenda, atque adeo ob has causas donationem haud posse dici remuneratoriam arbitror, nam merito non nisi singularia, ad quæ uxor alias non erat obligata, merentur remunerationem. Cuno *de Pact. L. 1. C. 6. n. 206. seqq.* de quibus omnino constare debet, cum non præsumantur. Certe commodius forsan huc referri posset exemplum fidelissimæ uxoris Hugonis Grotii, quæ, ut liberaret maritum ex carcere, se ipsam carceri mancipandam tradidit. Quod enim beneficium singularius esse posset, quam liberare aliquem periculo mortis, & squalore carceris perpetui, se vero ipsum pro altero in periculum conjicere? Tanta certe non est hæc obligatio ad officia marito exhibenda, ut etiam pro eo teneatur ambiguum discrimen subire. Cuno *de pact. Lib. 1. c. 6. n. 206.*

An per separationem
quoad thorum & mensam
cesset illa obligatio ad
operas obsequiales?

§. XXII. Superest ut breviter etiam videamus, quibus casibus cesset ille acquæstus maritalis. Hoc certum est, dissoluto matrimonio quoad vinculum, omnem exspirare obligationem, quæ erat inter maritum & uxorem, & sic quoque uxorem non amplius marito suo debere obsequiales operas. Sed cum per separationem quoad thorum & mensam non tollatur vinculum matrimonii, & sic duret obligatio uxoris erga maritum, posset dici, marito adhuc acquiri per uxoris operas obsequiales, imo cum maritus adhuc separatam uxorem alere teneatur. Petr. Barbosa ad *rubr. ff. solut. matrim. P. 2. n. 43.* Coler. *de alim. L. 1. C. 10. n. 30. seq.* & quidem extra domum Besold. *P. 2. Conf. 162. n. 9. seqq.* Berlich.

P.3. Concl. 36. n. 54. merito quoque uxor marito debet operas præstare, præsertim, cum hæc separatio lucra matrimonialia non tollat. *Finckelth. obs. 31.* Verum enim vero multa dubia circa hanc decisionem superesse animadverto, præsertim si ob mariti culpam vel sævitias separatio quoad thorum & mensam concessa sit, uti plerumque contingit. Nam (1) alias juris est, nocentem sive maritum, in uxorem sævientem amittere successionem Prætoriam, quod suo facto, vel delicto meruit. *Dn. Præses de Success. ab Int. diff. 4. C. 1. §. 11.* & licet (2) vel maxime maritus non adeo in culpa sit, tamen separationis hujus hæc est natura & indoles, ut societatis matrimonialis, & potestatis maritalis exercitium quodammodo suspendatur, dum simul cohabitare desinunt, qua cohabitatione cessante, non potest maritus ab uxore a se separata operas obsequiales, vel alia officia exigere, quamdiu in tali statu separationis vivunt. Inde etiam *Bruckner Decis. matrim. C. 25. n. 24.* inter incommoda hujus separationis quoque refert, quod in re familiari, & œconomica, nec non exercitio opificii, mercaturæ, & aliorum cuique priorum vitæ generum impediuntur. (3) Obsequiales operæ necessariam requirunt conjugum cohabitationem, quoniam personæ mariti præstari debent, quod fieri non potest, ubi ita inter se separati sunt. Et pro hac sententia facit *c. 2. X. de donat. intr. vir. & uxor.* ubi usque ad separationem matrimonii habetur ratio acquæstus, conf. *Garfias de acquæst. Conjug. n. 60.* Idem quoque dicendum existimo, si maritus uxorem domo expulerit, vel de truserit. *L. 20. §. 1. ff. de oper. libert.* ut tamen divortium haud fuerit plene secutum, vid. *Dn. Præses cit. l. §. 13. seqq.* cum merito privandus sit lucro ex jure mariti fluente, qui

potestate abutitur. *Mev. P. 5. Dec. 136. Br. ad L. un. §. 8. ff. unde vir & uxor. Garfias cit. l. n. 162.*

Cessat acquæ-
stus Conjugæ-
lis quando
huic renun-
ciatur,

§. XXIII. Sic etiam maritus acquæstum conjuga-
lem ex operis obsequialibus uxoris amittit, quando in pa-
ctis dotalibus huic renunciavit, & cum futura uxore con-
venerit de dividendo communi lucro sive acquæstu. Po-
tissimum enim pacta dotalia determinare talia solent,
quæ ordinarie primo loco inspicienda, *Carpz. P. 3. C. 25. D. 13.* Quamvis enim supra evictum sit, operis non posse
renunciare, aliud tamen dicendum est, quando quæritur,
an non circa lucra ex operis provenientia aliud quid pos-
sit inter conjuges disponi, quod licite fieri potest, cum et-
iam statuta sæpe recedant a communi jure, & aliud quid
determinent: quod autem statuto potest introduci, hoc
etiam pactis. Possunt enim inter se convenire neo nym-
phi, ut quilibet sibi suis operis acquirat, & ut alter nihil ju-
ris habeat in bonis acquisitis, quod imprimis ratione ope-
rum artificialium usum habere potest. *Peck. de test. conj. L. 2. C. 1. n. 3. Mev. ad Jus Lubec. P. 2. Tit. 2. Art. 12. n. 128.*
Neque vero tantum ante matrimonium talis renuncia-
tio a parte viri fieri potest, sed etiam constante: quamvis
enim donatio inter conjuges constante matrimonio sit
inter dicta, attamen pro donatione non habetur, quando
maritus in favorem uxoris renunciat acquirendo lucro
L. 1. §. 13. sequ. L. 31. §. 7. ff. de donat. intr. vir. & ux. Peck. d. Tr. L. 1. C. 1. Garfias de acquæst. conjug. n. 147.

CAP. IV.

De

Operis Uxorum artificialibus.

Orto

§. I.

O Rdo me jam vocat ad operas uxorum artifi- Connezio
 ciales five industriales, quas communiter ita
 comparatas esse volunt, ut longe diversos ju-
 ris effectus producere debeant. Equidem
 in libertorum operis officialium & artifica-
 lium diversa utique est natura & ratio, cum illæ debean-
 tur, etiam si haud expresse promissæ fuerint, hæ vero
 non aliter, quam specialiter promissæ, & sic his non pro-
 missis, quicquid laboribus acquirit, hoc in suæ industriæ
 præmium sibi acquirit. Sed an in operis uxorum ea-
 dem quoque distinctionis ratio habenda sit, non una est
 omnium sententia, quidam ajunt, quidam negant, & ta-
 men res propter quotidianam praxin admodum necessa-
 ria est, unde de hac materia peculiariter hoc Capite agen-
 dum duxi.

§. II. Multum autem in hac quæstione dependet Operæ arti-
ficiales quid?
 ex accurato conceptu operarum artificialium stricte di-
 ctarum, quatenus ab officialibus distinguuntur. Quod
 plerique hic non adeo certis ducuntur fundamentis, ra-
 tio esse videtur, quod operas artificiales uxorum æstima-
 re voluerint DD. ex operis libertorum fabrilibus, cum ta-
 men operæ pro statu personæ, & diversitate obligationis
 varient. Fabriles operæ libertorum definiente Zasio *L.*
1. singul. resp. C. 3. n. 12. sunt illæ, quæ ex artificio consistunt,
 in quibus labor plus ad rem ipsam, & ad opus faciendum,
 quam ad personale ministerium aut personam domini
 respicit. Ast, si secundum hanc definitionem operas u-
 xorum æstimare velis, de multis posset dubitari, an ad ar-
 tificiales, an ad obsequiales referri debeant, veluti si in u-
 sum non tantum mariti, sed totius familiæ culinam in-
 struit, rem pecuariam, prout ruri moris est, exercet, & a-

lia domestica negotia suscipit, quæ sane plerumque plus laboris in se continent, quam nudum ministerium personale marito debitum, & tamen ut plurimum quæ curam domesticam tangunt, ad officiales referuntur. Prævidit hæc dubia Odalricus Zasius *cit. l. n. 17.* & hunc in finem *medias* sive *communes* operas fingere maluit, quæ quamvis artificio & industria perficiantur, & ad rem familiarem augendam pertineant, tamen simul suo modo ab officialibus aliquid participant, quod una ad peculiam mariti usum & ministerium expediantur.

Quod operæ artificiales distinguantur ab officialibus.

§. III. Scilicet natura societatis conjugalis dictitat, arctius obligari fœminas maritis, quam libertos suis Patronis, atque adeo officialium operarum rationem omnino esse dilatandam. Cum enim sit assumpta uxor in adiutorium, omnino ad officiales, sive obsequiales operas referendum videtur, quando manus auxiliatrices marito suo præbet, prout in §. 3. *Cap. antec.* plenius explicatum est. Sic itaque quando lavat, linthea marito conficit, vestimenta ejus curanda poliendave suscipit, coqui vices gerit, aliaque similia peragit respectu libertorum possent quidem talia dici artificialia, sed respectu uxorum ad officialia referenda sunt, atque adeo, quando in *L. 31. pr. ff. de donat. intr. vir & ux.* exemplum adducitur de marito lana sua uxori vestimentum faciente & simul additur, quod hæc ipsa Viri esse debeant, licet uxoris cura facta sint, & uxor tanquam lanipendia in ea re versata fuerit, dubitari posset, an hæ ipsæ operæ quæ in se artificiales videntur, ubi marito præstantur ab uxore ad adiutorium obstricta, non potius respectu uxoris pro officialibus habendæ fuerint; vel si commune quid cum artificialibus habeant, an non tamen plus participant ab officialibus, cum uxor illa, ut ma-
ri-

rito inserviat, fecerit? Quæcum ita sint, operæ, quæ artificio singulari & labore peraguntur, duplicis generis esse videntur; quædam in ministerium mariti ab uxore præstantur, quædam vero nullo habito respectu ad personam mariti suscipiuntur ab ipsa uxore, ut obstetricem lotricem, netricem esse, separatum commercium exercere, propolam agere, saltando & cantando quæstum facere, chirurgiam exercere, vel aliud artificium a mariti rationibus separatum profiteri. Hæ stricte & proprie loquendo vocari possunt artificiales, illæ vero cum Zafio possunt dici *media* seu *communes*, quatenus ab utroque quid participant, quamvis magis obsequialibus accedere videantur, cum mariti ministerium respiciant, ad quæ uxor propter obsequium obligata est.

§. IV. Circa has medias operas, quæ partim artificiales, partim etiam obsequiales dici possunt, ante omnia disquirendum, an ad illas æque obligata sit uxor marito suo præstandas, ac quidem ad nudas obsequiales? Quæstio hæc imprimis usu venire potest in uxoribus opificum, ubi non raro uxores suas adhibent ad opificium quod profitentur, quod ipsis non prohibitum, uti responderunt Icti Ienenses 1630. teste Bechmanno *Exercit. Exot. 3. n. 110. ibi*; *Daß ein Meister sein Weib oder Tochter zu seinem Handwerck zu setzen / und vor einen Knappen arbeiten zu lassen wohl befugt sey.* Quemadmodum etiam mercatores non raro uxores suas in tabernis adhibent, ut ministerium ibi præstent. Equidem ratio dubitandi esse posset, quod tales operæ non possint dici uxoriæ, quippe quæ uxores, non quæ talis præstent, sed ut artifices, uxorum autem operæ potissimum ad culturam mariti, & rem œconomicam spectare videntur. Verum cum operæ ab uxoribus indefinite

An ad communes sive medias uxor obligata sit?

præstandæ sint, & quidem ex obsequio mariti debito, existimarem ad has & similes quoque operas marito præstandas uxores obligari, quatenus (a) ad eas idoneæ sunt (c) nec in dedecus mulieris & viri tendunt. Neque enim in eo tantum adjutorium præbet uxor, quod rei economicæ simul provideat, sed etiam, si præterea in artificialibus & mariti propriis negotiis eidem præsto sit. Et sicuti uxor marito agresti operas suas præstat in agricultura exercenda, & re pecuaria; ita in urbibus ex eodem fundamento opifici marito quatenus potest, manus adiutrices suppeditare debet. Et huc forsan referendæ illorum sententiæ, qui etiam uxores ad operas industriales adstringunt. Dn. Eyben *Obs. Theor. Pract. ad L. Disquis. 3. Obs. 7. n. 9.* Hac posita itaque sententia, cum tales operæ magis obsequiales videantur, recte asserimus cum Carpzovio omnia utriusque conjugis labore & industria acquisita ad solum maritum pertinere. Carpz. P. 3. C. 25. Def. 9.

Uxor non
obligatur ad
operas artifi-
ciales striete
dictas.

§. V. Progredior ergo ad operas artificiales striete dictas, de quibus ante omnia videndum, an uxor ad illas obligata sit? Et recte quidem meo iudicio, asserit Mev. *ad Jus Lubec. P. 2. Tit. 2. Art. 12. n. 136.* quod uxor non possit adigi ad vitæ genus suscipiendum, quod maritus non colit, quia hic cessat omne fundamentum operarum præstandarum, quod supra suppositum est. Neque enim has tacite promississe dici potest, quæ ex natura societatis conjugii non dependent, & ad matrimonium nullum respectum habent, neque maritus ex potestate in uxorem illas imperare potest, cum potestas in uxorem haud sit infinita, sed suis circumscripta limitibus & ad negotia matrimonialia potissimum restricta, neque denique ad adjutorium marito præstandum proprie pertinent, cum supponamus casum ejusmodi
ope-

operarum, quæ a mariti vitæ genere diversæ sunt, & sic marito exhiberi nequeunt. Conf. Boërius *Dec. 81. n. 4.* Neuenhahn *de jur. & privileg. viduit. Sect. 18. lit. b.* Dn. Præf. *Diff. de jure mariti in bon. ux. C. 1. §. 28.* Et sic facile patet, quid dicendum sit de quæstione, an uxor teneatur pro pretio lactare alienum filium ex præcepto mariti? Tractat hanc quæstionem Alex. *L. 4. Conf. 133. Col. 2. vers. in hoc autem*, quod negandum existimo, cum hæc opera talis non sit, ut necessario in ministerium mariti ab uxore exhiberi debeat; neque enim præstatur marito sed alio, sed maritus potest uti uxore, ut Romani ancillis suis utebantur, revera autem ita uxor conjiceretur in sortem ancillarum, si ad usum mariti extraneis infantibus pro pecunia ubera porrigere teneretur.

§. VI. Quod si itaque uxores sponte ejusmodi artificium exercent, veluti, si obstetrices sint, vel mercatricos &c. & lucrum exinde ingens acquirant, gravissima inter Doctores disputatio volvitur, an hic ipse acquæstus lucro mariti cedat, an vero uxoris sit? Sunt qui hæc quoque lucra maritis adscribunt. Propugnat late hanc sententiam Mev. *ad Jus Lubec. p. 2. Tit. 12. Art. 12. n. 133. seqq.* ubi *n. 136.* dicit, quod licet invita ad eas suscipiendas cogi non possit, si tamen suscepit, inde quæsitæ ad caput familiæ pertineant. Rationes ejus sunt sequentes (1) quod operetur marito, & eidem etiam industriales operas debeat *pp. l. 48. ff. de oper. libert.* ubi, quas libertus debuit operas, easdem sub nomine officii uxorem debere, traditur, debituram alias Patrono industriales, si marito solas officiales præstaret. Putat porro huc referendum esse textum in *L. si Vir lana 31. pr. ff. de donat. int. V. & ux.* ubi agitur de lanipendia, h. e. quæ curam lanificii gerit eique ministrat, quod & juri divino conforme esse ait, quo uxor auxiliatrix Viro constituta

Cujus lucro
talis acquæ-
stus cedit

Rationes eo-
rum, qui hæc
lucra marito
adscribunt,

ta, omnia ipsi, tanquam Capiti tribuere debet (2) provocat ad conditionem acquirentium. Quando enim simpliciter sine ulla conditione uxor ante contractum matrimonium, omnia sua bona ad maritum transfert, quæ habuit vel ex negotiatione, ex qua vivere, vel lucrari quædam solita est, in dotem dedisse censetur. Sicuti nunc dotis fructus lucratur, ita exinde quoque per industriam uxoris quæsitæ. (3) quod juris præsumptio sit, qua omnia ab uxore acquisita ex rebus mariti quæsitæ esse, & ad maritum pertinere præsumuntur *L. si. ff. de don. int. Vir. & Ux.* (4) & hanc esse intentionem mulieris, quæ sine expressa lege se, suaque, marito commit- tens, omnia etiam ad caput familiæ referens, non alia esse mente, videtur, quam quod communi Oeconomyæ acquirere velit. (5) Esse quoque utilem hanc observantiam putat, cum ita præcaveantur litium segetes, quæ ex ea singularitate, & separatione acquirentium nasci possent. Denique (6) hæc omnia per consuetudinem probari asserit. Et in hanc sententiam quoque alii descendunt, non infimæ pariter notæ J.Cti vid. *Carpz. p. 3. C. 25. Def. 10.* ubi adducit exemplum de muliere mercatrice, & concludit, quod quicquid propria pecunia negotiando lucrata sit, non sibi, sed marito acquirat, id quod in primis de jure Saxonico verum esse, ait. *Petrus Heigius p. 1. qu. 29. & 30. Frantzell. L. 2. Resol. II. n. 8. Wessenbec. in Paratit. l. ad ff. Tit. de Rit. N. n. 6. ibique Hahnus in not. Suthold Diff. 2. ad Instit. §. 17. seqq. Boërius Dec. 81. Petrus Muller. in addit. ad Struv. Ep. 29. Tb. 56. lit. T. Anton. Cordub. in L. si quis ex liberis §. 5. & 10. ff. de liber. agnosc. n. 222. Joseph. Ludov. Dec. 28. n. 8.*

Decisio cum
rationibus,

§. VII. Verum enim vero, licet Carpzovio & Petro Heigio hoc facile largiamur, quod ipsi de Saxonici mori-

moribus speciatim testantur, tamen si de jure communi hæc quæstio decidenda venit, veriore esse existimo contrariam sententiam, quod videlicet uxor lucra illa, quæ constante matrimonio *artificio suo separato* acquisivit, non marito, sed sibi acquirat, atque adeo in hereditatem mariti conferre non teneatur. Nam (1) in jure communi uxor inter illas personas, per quas alii acquiruntur, haud numeratur, quia, cum sui juris sit, cessat quoque fundamentum acquisitionis, quod in filio & servo concurrit Cacheran *Dec. 140. n. 6.* neque potestas mariti tanta est, ut ultra officiales possit aliquid per uxorem acquirere, (2) cessat quoque in artificialibus illa ipsa ratio propter quam ex obsequialibus marito suo acquirit, has quippe promississe marito pro natura societatis conjugalis videtur, non æque illas, & sic ad has obligata non vero ad illas. Gutierrez *L. 2. qv. 120. n. 3.* Neuenhahn *de jure viduit. Sect. 18. lit. b.* (3) cum itaque etiam ipsi dissentientes fateantur, industriales non esse debitas marito, vid. Mev. *cit. l. industriales*, siue artificiales præter debitum præstat, & sic marito nullum jus in illis lucris competere potest. Accedit (4) quod quoad artificiales societatem cum marito contrahere possit, ut sic demum cum marito secundum naturam societatis lucra communicet *L. 16. §. 3. ff. de alim. leg.* ergo extra casum societatis lucra unice uxori erunt adscribenda, quæ suo labore acquisivit. Marta in *Digest. noviss. Tom. 3. societ. C. 21.* (5) Quamvis secundum *L. 51. ff. de don. int. V. & ux.* omnia acquisita ab uxore, præsumantur ex bonis Viri esse acquisita, tamen, si constat, vel ostendi possit, industria & labore suo, puta, negotiando, vel artificium aliquod exercendo quædam durante matrimonio acquisivisse, merito illa retinebit cum bonis suis. Cum enim hic cesset suspi-

M

cio

cio turpis quæstus, nihil obstat, quo minus ad uxorem pertineat honeste partum Kohl. *ad Const. Marchicam. qu. 7. n. 25.* Cæterum frustra Quintus Mutius quæsiuisset, unde mulier aliquid constante matrimonio acquisiuisset, si omnia ad maritum essent referenda. Neuenhahn. *cit. l.* Et hanc sententiam præter jam allegatos, tuentur Scipio Gentilis *de don. int. Vir. & ux. L. 2. c. 18. & 19.* Peckairus *de Test. Conj. L. 2. in pr.* Garfias *de acqu. Conjug. n. 72.* Arnifæus *de jure connub. c. 2. Sect. ult. n. 32.* Klock. *Vol. 2. Conf. 70. n. 73.* Alciat. *reg. 3. Pres. 26. n. 11.* Mascard. *de probat. concl. 2. 14. n. 12.* Surdus *de aliment L. 4. qu. 29. n. 22.* Berlich. *Decis. 224. n. 43.* Brunnem. *ad L. 3. ff. de donat. int. Vir. & ux. n. 2.* Esbach. *ad Carpz. p. 3. c. 25. def. 10. n. 3.* Kohl. *cit. l.* Lauterbach. *de societ. bon. conjug. C. 2. §. 5.* Schöpffer *in Synopsi jur. priv. Tit. de Rit. Nupt. n. 58.* Illustratur hoc ipsum ex responso, quod Dn. Præses *de success. ab intest. Diff. 4. C. 3. §. 54.* adduxit, quodque hic repetere juvat; Hat die verstorbene Frau viel Schock Leinwand und Zwilling wircken und bleichen/ auch davon viel Hand-Tisch- und Bett-Tücher verfertigen lassen/ jeko aber/ ob selbe der Frauen Erben zu restituiren/ oder dem superstiti marito zu lassen/ gezweifelt wird. So ist vornehmlich dahing zu sehen/ ob die Frau zu sothanen Geräthe aus ihren eigenen Mitteln den Glachs gekaufft/ oder aus des mariti Mitteln. Auff den ersten Fall gehöret die Leinwand der Frauen per *L. 31. §. si uxor. lana sua ff. de don. int. V. & u.* Auff den letztern Fall gehöret die Leinwand den Manne/ nihil obstante, quod in ea re uxor tanquam lanipendia fuerit *d. L. 31. pr. ff. eod.* Barbosa *ad L. quæ dotes 34. n. 71. inf. ff. solut. matr.* cum hoc ad operas, & curas domesticas pertinent, quas uxor marito præstare tenetur. Coler. *de Process. Exec. p. 1. c. 2. n. 167.* Zumahl da auch in gegenwärtigen Fall die Frau des Mannes Nahmen mit in das gemachte Lein-Geräthe genehet/ daraus quod sibi soli non voluerit acquirere, gnugsam abzunehmen. Und solte auch gleich mari-

maritus der Frauen den Glac & geschencet haben / so wird zwar die Leinwand der Frauen bleiben / es steht aber dennoch utilis actio dem marito zu ad petendam æstimationem des verbrauchten Glacses per L. 29. §. f. & L. 30. ff. de don. int. V. & u. welches ebener massen von den gemachten Betten zu verstehen.

§ VIII. Hæc omnia eo certiora erunt, si a dubiis *su-* Responsio-
pra §. 6. motis hæc sententia liberetur. Nam quod ad pri- nes ad ratio-
 mum dubium attinet, certum quidem est, quod uxor ma- nes dissen-
 rito operari debeat h. e. adjumentum in rebus domesticis, tentionum.
 aliisque præbere, sed de ejusmodi casibus hic non agitur,
 ubi uxor manus auxiliatrices marito operanti, vel labo-
 ranti præbet, sed ubi separatum a marito artificium, vel
 negotium a re œconomica alienum exercet. Et quod
 Mevius arbitratur, etiam uxorem marito debere operas
 industriales, id de his quidem, de quibus hic agimus, intel-
 ligi nequit, uti ipse fatetur, sed forsan de mediis & com-
 munibus operis, ubi marito artifici in opificio suo manus
 suas accommodat; quod illustratur ex L. 31. pr. ff. de don.
 int. V. & ux. in contrarium adducta, de uxore lanipendia,
 ubi maritus in conficienda veste ipsemet occupatus fue-
 rat, uxore adjuvante. At, si uxor ex sua lana sibi & suo
 nomine h. e. ut marito nolit acquirere, eique operari, ve-
 stimentum fecerit, diserte dicitur *in cit. L. 31. §. .* quod u-
 xor vestimenta sibi acquirat; quod si autem viri nomine
 confecisset h. e. ea intentione, ut viro acquireret (cum et-
 iam operæ uxorum ad curam pro mariti indumentis se
 extendant) hoc demum viri esse, contendit Jctus *in cit. L.*
 Neque argumentum ex L. 48. ff. de operis libert. adductum
 alicujus momenti est, nam de eo adhuc quæstio, an liber-
 ta *in cit. L. Patrono suo operas industriales promiserit,*
 cum Zasius *Lib. 1. sing. resp. C. 3.* ostendat, sub voce opera-
 rum simpliciter positarum, sæpe in jure nudas officiales
 intel-

intelligi, quod & commode hic applicari potest. Secunda ratio admodum dubia est. Eo enim ipso, quod uxor omnia sua bona ad maritum transferat, & sic etiam negotiationem, non censetur statim ea dotis nomine marito dedisse, cum potius dotis constitutio in facto consistat, & sic non præsumatur; ex quo Dd. concludunt, quod in dubio magis bona præsumi debeant paraphernalia, quam dotalia *Nov. 22. §. si quis autem. L. f. C. de divor. L. 1. C. de dot. caut. non numerat. Paris. in Dec. Qu. 507. n. 4. Menoch. de præsumpt. L. 2. Præf. 6. n. 54.* Neque fortius pondus habet ratio tertia, illa enim præsumptio ex *L. 51. de don. int. V. & II.* adducta, admittit probationem in contrarium, & cessat, si uxor ostendere possit; unde bona illa acquisiverit. Sic &, quod in quarta ratione de intentione mulieris adducitur, haud concludit, cum uxor sit persona ingenua, & sic sibi acquirere possit, atque adeo eo ipso, quo extra operas marito debitas operatur, magis censetur sibi acquirere voluisse, quam marito, cui tales operas non debuit. Quinta ratio solam utilitatem respicit, ex qua ad juris necessitatem haud legitime infertur. Et sicuti inter conjuges ex diversitate bonorum, quæ adhuc manet, discordia non nascitur, ita non video, quomodo ex hoc separato acquæstu possit discordia nasci. Denique quod de consuetudine addit, illa particularis esse potest in quibusdam locis, sed de hac non loquimur, sed de dispositione juris communis.

Limitatur assertio (1) si aliud statuto, vel consuetudine introductum sit.

§. 9. Interim haud negamus, posse aliquando aliud quid circa hanc quæstionem obtinere variis ex causis. Et quidem (1) si statuto, vel consuetudine aliud introductum sit, cui omnino standum; supra enim dictum est, variare jura maritorum in uxorem. De moribus Saxonis Heigius, Carpzovius & Wesenbecius supra citati testantur, quod totus acquæstus conjugalibus marito obveniat: *In statutis Vratislaviensibus de A. 1676. Art. 1. §. wir haben uns itidem contrarium dispositum est his verbis, daß die ganze und völlige Geniesse des Weibes/ Haab und Güter/ desgleichen auch alles/ was beyde Mann und Weib sämtlich und sonderlich/ es sey gleich durch Handthierung oder Gewerz*

Gewerbe in stehender Ehe gezeuget und erworben/ für des Mannes Guth nicht allein auff dem Todesfall/ sondern auch bey ihren der Eheleute Leben/ gehalten werden soll. Conf. Henr. Gisebert. *pericul. statut. secund. Art. 34. n. 70. seqq.* Refero præterea huc etiam illorum locorum statuta, secundum quæ omnis acquæstus conjugalıs inter Conjuges dividitur, de quibus consuli potest Garfias *de acquæst. Conjug.*

§. 10. Denique (II) hoc ita limitant, ut ratio sit habenda temporis subtracti servitiis marito debitis, Ripa *de nocturno tempore c. 35. 17. seqq.* Eatenus enim, quatenus propter operas artificiales distracta fuit a servitio obsequiali, eatenus marito volunt uxorem acquirere ex operis artificialibus, Franciscus Gallus *de fructibus Disp. 3. Art. 1. n. 73. seqq. & Disp. 20. Art. 4. n. 34.* Exemplū posset esse in istis uxoribus quæ lactant liberos alienos, quo ipso in totum distrahantur a servitiis domesticis & cura maritali, atque adeo æquum est, ut eo nomine lucrum aliquod marito accrescat. Mozzius *de contract. Tit. de societ. rubr. de persona n. 12.* Quamvis enim marito indefinite operæ debeantur, atque adeo difficillimæ æstimationis videatur, quantum marito eo nomine præstari debeat, inde tamen jus mariti in totum non tollitur, sed arbitrio judicis relictum videtur, ut arbitretur. quantum Viro ex illo acquæstu industriali ratione subtractarum operarum domesticarum debeat. Uxor enim hætenus operari, & aliquid acquirere potest, sed salvis operis marito debitis.

(2) Si operas obsequiales ea propter neglexerit.

§. XI. Aliqui etiam hætenus dicta (III) limitant, si non propria pecunia, sed mariti negotiata fuisset, quod ita sine dubio intelligendum esse existimo, si in utilitatem mariti sui aliquid fecerit, vel ex ejus mandato. Unde tradit Alciat. *reg. 3. pres. 26. n. 11.* ubi fors est mariti, quæstum ex negotiatione uxoris cedere lucro mariti, sc. si mariti nomine quoque negotiata fuerit. Alias extra hunc casum, si suo nomine negotiata fuerit, licet Viri pecunia, sibi acquirere non sine ratione statuunt Dd. Pruckmann. *Vol. 1. Conf. 44. n. 38.* Boer, *Dec. 81. n. 5.* Kohl. *ad Const. March. qv. 7. n. 24.* Surdus *de aliment. Tit. 4. qu. 29. n. 26.* tum ex generali ratione juris, quod non respiciendum sit cu-

(3) Si ex pecunia mariti negotiata sit.

jus pecunia aliquid acquisitum sit, sed quis illud nomine suo quæsierit *L. non unde 7 C. si cert. pet. tum etiam per L. multum 6. C. si quis alter. vel sibi*, ubi ita: si quidem uxor nomine suo emit, ei-que res tradita sit, nec inde quicquam de his procescit, non nisi de pretio adversus eam in quantum tu pauperior, & illa locupletior facta est, habes actionem. Idem quoque evincitur ex *L. c. si de tua 9. C. de don. int. V. & ux. L. 1. C. si quis alteri vel sibi*. Cæterum in dubio, quatenus uxor separatam negotiationem gerit, præsumitur magis suo nomine, quam mariti negotiari, Kohl. cit. l. n. 28. præsertim, cum uxor non sit obstricta, ut marito suo negotietur. Alexand. *L. 4. Conf. 133*. Nihil ergo marito superest, quam ut pecuniam possit repetere, si pecunia uxori non fuerit donata & per mariti mortem confirmata Kohl. cit. l. n. 30.

(4) Si communem cum marito negotiationem exerceat.

§. XII. In primis vero (IV) non sibi soli uxor lucrum hoc acquirit, si cum marito communem negotiationem exerceat, propterea quod societatem inter se contraxerint. Possesse enim talem societatem inter Conjuges iniri, patet ex *L. alimenta 6. §. 3. ff. de aliment. leg.* ubi exemplum adducitur de eo, qui cum uxore sua societatem omnium bonorum suorum per annos amplius 40. habuerat, in quo casu certe ex natura societatis lucra communiter quæsitæ, utrique sunt communicanda. Mozzius de contract. Tit. societ. Rubr. de persona n. 11. Kohl. cit. l. n. 31. Joseph. Lud. Decis. 28. n. 12. & ib. Idem præterea evincitur ex *L. ex diverso 17. §. 1. ff. solut. matr.* dummodo donationis causa haud fuerit constituta, qualis societas ipso jure nulla est. *L. 32. §. 24. ff. de don. int. V. & ux.* Et hæc in tantum tunc obtinent, quando expresse pacto societas inter Conjuges inita est, sed etiam si tacite, quod declarat Mozzius cit. l. n. 11. Interim, quod n. 14. pro hac declaratione adductum est exemplum admodum dubium est, scil. quod tunc quoque tacite societas contracta esse videatur, cum vir & uxor exercent aliquod hospitium & lucra hinc inde promiscue sint collata in communi, ex quo enim uxor suam industriam adhibet, lucra quoque communicanda esse putat. Quod si enim hac ratione societas esset inter conjuges contracta, rarissime posset maritus acquirere per uxorem, quæ adjutorium marito præbet

in opificio, vel arte quam proficetur. Neque aliquid præsidii habere potest *C. 2. X. de don. intr. V. & ux.* quem textum jam *c. 1.* late explicui & ostendi, eum non loqui de societate contracta inter Conjugem/ sed de peculiaribus moribus Galliae, ubi acquæstus inter Conjuges semper dividitur.

§. XIII. Præterea V) pactis quoque a jure communi recedi posse certum est, præsertim inter Conjuges, qui pactis dotalibus non raro de acquæstu conjugali disponere solent. Sicuti enim recte inter se possunt convenire, ut alter nil habeat de illis, quæ quis sua industria acquirit. *Peck. de test. Conj. L. 2. C. 9. n. 2.* ita haud improbari pactum, si uxor in pactis dotalibus quascunque operas suas marito promississet, & subinde omnem acquæstum ex vitæ genere, quod proficetur, profluentem, eidem adscripsisset. Quid enim prohiberet, si uxor inops, quæ nihil dotis nomine ad virum transferre possit, dotis loco ei operas suas artificiales promitteret, veluti si esset obstetrix, aut lotrix, qua ratione maritus ex pacto speciali lucrum ex operis artificialibus acquireret.

5) Si pacto promiserit, quod omnino velit acquirere marito.

§. XIV. Cæterum, cum negotiationes, & alia vitæ instituta ad illa referri debeant, quæ licite suscipi possunt, non intempestive quaeritur, an maritus possit interdicare, ne artificium, vel certum vitæ genus exerceat? In qua quaestione, ut rite versemur, varios distingvendos esse existimo casus. Ante omnia notari mere tur, operas artificiales uxorum, vel imponi publica auctoritate, vel libera voluntate suscipi. Prioris exemplum est in obstetricibus, quæ non aliter quam legitime examinandæ admittuntur. Qui tales ducit uxores, quæ ita publicum quasi munus profitentur, haud possunt easdem a munere avocare, ad quod jam semel electæ sunt, quamvis, ne constituentur, maritus juste protestari possit. Est enim uxor jam in officio mariti, ut dicitur *in L. 48. ff. de oper. libert.* & sicut liberta ab aliis operis Patrono præstandis statim liberabatur, ubi consensu ejus alicui nubit, quod ita operas marito jam præstare obstricta sit, ita quoque idem docendum arbitror, si uxor postea tale munus subire velit invito Viro, cujus interest, ne ita avocetur a curis domesticis, & operis obsequialibus. Quod cetera negotia concernit, quæ libere suscipit, videndum, an maritus justam dissentendi, & contradicendi causam allegare possit, nec ne. Priori casu utique audiendus maritus est, & de ejus præjudicio cognoscendum, veluti si alleget, quod se ipsam prostituat, & incontinentiæ suspectam reddat, forsitan, quod cauponam instituere vellet &c. nam talis prohibitio quoque ad jus corrigendi referendum, quod marito competit in uxorem *Wurmser. Tit. 47. Obs. 21. Vultej. jurispr. Rom. L. 1. C. 16. n. 26.* Posteriori autem casu, si omne præjudicium mariti cesset, non video qua ratione uxorem prohibere posset, ne lucrum innocens acquirat. Quamvis enim maritus potestatem in uxorem habeat, & hæc se ad ejus voluntatem accommodare teneatur, utrumque tamen non absolute intelligendum, uti ex dictis in *Cap. 1.* constat. Et contradicere non potest, qui nullum interesse, vel præjudicium allegare valet, arg. *L. si eo tempore 6. C. de remiss. pign. L. 39. ff. de adopt. L. 19. §. 1. in ff. de minor. L. 47. pr. ff. de re judic.*

An maritus possit uxori interdicare ne artificium exerceat,

§. XV. Cum itaque ut hætenus dictum est, operæ uxorum artificiales possint consistere in munere aliquo quasi publico, quod dimittere teneatur. An uxor se- qui teneatur retur

maritum, si
hac ratione
impediatur
in vitæ insti-
tuta.

tur. si maritum vel relegatum, vel mutantem domicilium sequi obstricta esset, oritur quæstio, an talis uxor maritum sequi debeat, an vero iuste excusetur, allegando, se ita officium dimittere teneri. Supra jam c. 1. in genere hanc quæstionem tetigi, & ostendi, ordinarie uxorem obstrictam esse, ut sequatur maritum etiam relegatum, sed multum tamen arbitrio iudicis relictum esse. Atque hinc Petrus Heigius p. 2. qu. 14. in f. censet, videndum esse, quid res rationesque domesticæ, liberorum & rei familiaris, commodum ferat, utrum salva honestate uxor inter peregrinos versari posset, neque istuc properandum, ut uxor peregrinationem, neque marito, neque sibi utilem suscipere cogatur, habendamque magis rationem innocentis personæ & utilitatis publicæ, prout arbitrium boni Viri postulabit. Merito itaque hæc quæstio arbitrio boni iudicis erit committenda, cum certe eo ipso, ubi uxor ita munus quasi publicum profitetur, justam videatur dissentienti causam habere, ne maritum sequatur.

Quale jus
marito com-
petas in ta-
lem acquæ-
stum.

§. XVI. Postquam itaque evictum est, uxorem sibi huiusmodi lucra ex operis artificialibus acquivere, facile constat, marito nullum jus absque voluntate uxoris in ejusmodi rebus competere. Potest itaque libere de illis disponere, testari vel quasvis alias alienationes suscipere, ut tamen ubi dubium occurrit, an hæc vel illa bona ex operis industrialibus acquisita sint, uxori, vel ejus heredibus incumbat hoc ipsum legitime probare, cum præsumptio in contrarium adsit L. 51. ff. de don. int. V. & ux. de quo plenissime actum in cap. 2. Quod si itaque hæc lucra administranda commiserit expresse vel tacite, dum passa est, illa a marito administrari, ad paraphernalia erunt referenda atque adeo in illa ipsa marito nullum aliud jus quam alias in paraphernalia ei concessum est, competit, de quo cum Cap. 2. jam actum sit, actum agere nolo Conf. interim Dn. Preses in Dis. de jure mariti in bon. ux. c. 3. Sic maritus ratione illorum judicium nomine uxoris suscipere potest absque mandati productione, dum modo caveat de rato L. 21. C. mand. imo, si constet, quod inter paraphernalia hæc relata sint, forsan ex pactis dotalibus, quibus marito administrationem omnium bonorum præsentium & futurorum commisit, etiam absque cautione de rato admitti debet. Ummius de process. judic. Disp. 9. Tb. 7. Gail. L. 1. Obs. 133. u. 1. sqq. Neque amittit hæc lucra uxor, si vel maxime adulterium commiserit, cum a dote & donatione propter nuptias non commodum duci queat argumentum Wesenbec. ad L. Jul. de adduct. u. 19. Carpz. Pr. Crim. qu. 64. n. 22. Ratione securitatis vero uxor habet tacitam hypothecam in bonis mariti propter concessam administrationem, sicuti in genere propter quævis paraphernalia L. f. C. de pact. convent. L. f. C. de jure dot. Myns Cent. 5. Obs. 4. n. 2. sed absq; privilegio prælationis. Brunn. in L. assiduis f. C. qui pot. in pign. n. 20.

Conclusio.

§. XVII. Addere plura supervacuum esse reor, cum, cognita natura operarum artificialium facilis detur progressus ad infinitas conclusiones. Subsisto itaque hic, & Deo T. O. M. humillimas pro exantlatis laboribus ago gratias, qui omnes nostras operas ita semper dirigere velit, ut cogitemus, nos non nobis tantum operari debere, sed potissimum

DE O, qui, ut in sui gloriam omnes nostræ cedant

operæ, faxit!

F I N I S.

Stryk, Samuel,

Disp. inaug. de operis uxorum

Hala Magdeburgica 1716

4 Diss. 161#Beibd.27

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10643125-5

VD18 15196356-001